

1984/85:164

Torsdagen den 6 juni em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

10 § Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85:38 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Föredrogs

näringsutskottets betänkanden

1984/85:37 om allmänna pensionsfonden (skr. 1984/85:177) och

1984/85:39 om ändring av villkoren för stöd genom Fonden för svenskt-norskt industriellt samarbete (prop. 1984/85:204).

Anf. 91 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 37 och 39 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså näringsutskottets betänkande 37 om allmänna pensionsfonden.

Behörighetsvillkor för ledamotskap i löntagarfondsstyrelse

Anf. 92 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande nr 37 om allmänna pensionsfonden behandlas dels regeringens skrivelse med överlämnande av fjärde fondstyrelsens årsredovisning för år 1984, dels två motioner som gäller behörighetsvillkor för ledamotskap i löntagarfondsstyrelse.

Allmänna pensionsfondens (AP-fondens) förvaltning handhas av totalt nio styrelser. Fjärde fondstyrelsen inrättades 1974, och fr. o. m. 1984 har även de fem löntagarfondsstyrelserna inordnats i ATP-systemet.

Näringsutskottet har granskat fjärde fondstyrelsens årsredovisning och

*Behörighetsvillkor
för ledamotskap i
löntagarfondssty-
relse*

därvid inte funnit anledning att göra något särskilt uttalande. De tre borgerliga partiernas företrädare i utskottet gör däremot i en reservation ett uttalande av innebörden att löntagarfondsstyrelserna med det snaraste skall avskaffas. Jag skall något senare i detta anförande redovisa motiven för detta samtidigt som jag också kommenterar löntagarfondernas årsredovisningar.

Först skall jag emellertid kommentera utskottets behandling av de två motionerna.

I motion nr 762 av Allan Ekström (m) hemställs att riksdagen – för den händelse partimotioner om upphävande av lagstiftningen om löntagarfonderna icke skulle vinna bifall – beslutar ge första meningen i tredje stycket av 31 § lagen med reglemente för allmänna pensionsfonden följande lydelse:

”Ledamöter och suppleanter skall vara myndiga och här i riket bosatta svenska medborgare.” Den nuvarande lydelsen är: ”Ledamöter och suppleanter skall vara myndiga och bosatta här i riket.”

I motion nr 1500 av Bertil Fiskesjö (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådana ändringar av reglerna för ledamotskap i fondstyrelserna att dessa kommer att stå i överensstämmelse med grundlagen. Motionen har sin utgångspunkt i ”den principiella uppfattningen att grundlagens bestämmelser skall följas”. Om det visar sig att en grundlagsregels innebörd är oklar eller att det uppstår tvister om dess tillämpning, är det viktigt att detta utreds, eftersom det annars är stor risk för att en oriktig praxis uppstår, hävdar motionären.

Motionären går så in på frågan om ”löntagarfondernas förvaltningsrättsliga status”. Genom utslag av regeringsrätten är det nu fastlagt ”att löntagarfonderna är myndigheter”. Det är emellertid olyckligt att man skall tvingas gå till domstol för att få fastlagt att ett statligt organ är en myndighet. Motionären polemiserar mot ett uttalande av justitieministern i en frågedebatt här i kammaren den 17 januari 1985 – enligt vilket allmänna pensionsfonden skulle vara ”en unikt utformad institution”. Han åberopar vidare 11 kap. 9 § tredje stycket regeringsformen, enligt vilket lagrum endast den som är svensk medborgare får vara ledamot av myndighet eller dess styrelse, om myndigheten lyder omedelbart under regeringen. Löntagarfondsstyrelserna hör hemma under denna bestämning, eftersom det inte finns något mellanled mellan dem och regeringen, som dessutom direkt utser styrelseledamöterna. Reglerna för löntagarfondsstyrelserna, som inte uppställer svenskt medborgarskap som villkor för styrelseledamotskap och i vilkas motiv uttryckligen sägs att utlänningar skall kunna vara styrelseledamöter, står således inte i överensstämmelse med den nyssnämnda grundlagsbestämmelsen.

Allan Ekström kommer till samma slutsats i sin motion. Han uttalar dessförinnan att en följd av regeringsrättens uttalande att en löntagarfondsstyrelse är att anse som en myndighet i tryckfrihetsförordningens och sekretesslagens mening är att den även faller under begreppet förvaltning enligt regeringsformen.

Utskottsmajoriteten vill inte instämma i motionärernas bedömningar och anser i likhet med majoriteten i konstitutionsutskottet, som yttrat sig i ärendet, att någon ändring i den berörda lagstiftningen icke skall göras.

Därtill uttalar majoriteten en förhoppning att den oklarhet beträffande myndighetsbegreppet som kommer till synes i detta ärende skall bli undanröjd, och med hänvisning till bl.a. detta avstyrker man de två motionerna.

De tre borgerliga partiernas företrädare kan ingalunda godta den ståndpunkten. I den gemensamma reservationen instämmer man i vad som anförts i den avvikande meningen i konstitutionsutskottets yttrande, nämligen att regeringsrättens beslut måste föranleda en ändring i 31 § lagen med reglemente för allmänna pensionsfonden, så att bestämmelsen om löntagarfondsstyrelsernas sammansättning blir förenlig med vad som föreskrivs i 11 kap. 9 § regeringsformen. Riksdagen bör, i enlighet med vad som yrkas i motion 762, nu besluta om en sådan ändring. Därmed blir också yrkandet i motion 1500 tillgodosett i sak. Reservanterna understryker att det nu rör sig om en av konstitutionella skäl motiverad provisorisk åtgärd. I enlighet med de borgerliga partiernas bestämda krav skall löntagarfonderna med det snaraste avskaffas.

Fru talman! När årsredovisningarna från fonderna föreligger finns det anledning, som jag inledningsvis antydde, att kommentera löntagarfondernas första verksamhetsår.

Låt mig börja med den ekonomiska förvaltningen. Vid årsskiftet hade löntagarfonderna orcaliserade kursförluster på ca 70 milj. kr. Västfonden hade t. ex. en kursförlust på drygt 9 milj. kr., motsvarande en värdepminskning på 4,1 % av anskaffningsvärdet.

Löntagarfondernas avkastningskrav är endast 3 % på det inflationsuppräknade kapitalet. Det är således inte reallt i så motto att det skall betala inflationen plus 3 %, något som andra placerare måste klara för att inflationsskydda det insatta kapitalet. Man ställer sig då genast frågan: Hur skulle det ha gått om fonderna hade lånat pengarna och betalat marknadsmässig ränta? Om vi återigen tar Västfonden som exempel, skulle förlusten ha blivit avsevärt större än dessa 9 milj. kr., ja, kanske det fyrdubbla värdet.

Fyra av de fem fonderna har placerat stora belopp på bank och därmed klarat det låga avkastningskravet. För 1984 har löntagarfonderna inbetalt 12,8 milj. kr. till pensionssystemet. Detta kan jämföras med att om de 0,2 %, som arbetsgivarna inbetalar i förhöjd ATP-avgift, hade gått direkt till pensionssystemet, skulle ca 650 milj. kr. inbetalats. Under innevarande år kommer drygt 86 miljarder kronor att utbetalas i pensioner. Fondernas bidrag är 12,8 milj. kr., motsvarande en sextusenfyrahundradel. I ATP-pensioner har 1984 utbetalts 36,2 miljarder kronor, varav fondernas bidrag i relation till det beloppet endast är 0,35 %!

Allt tal om att löntagarfonderna skall rädda pensionerna, är, fru talman, en myt! Det har intet med verkligheten att göra.

Enligt fondivrarna fanns det inga gränser för vilka fördelar som löntagarna skulle få om löntagarfonder infördes. Får jag påminna om några av dessa löften: Det skulle bli ökat inflytande för de anställda. Hur många löntagare har personligen märkt något ökat inflytande via fonderna sedan de infördes? Det kan snarare vara så att anställningstryggheten hotas genom de ökade

Torsdagen den
6 juni 1985

*Behörighetsvillkor
för ledamotskap i
löntagarfondssty-
relse*

kostnader som lagts på företagen.

Det skulle bli inflytande på fondernas aktieköp. De olika fondstyrelsernas agerande visar på motsatsen. Det blev ju fråga om mera av bankplaceringar än företagsplaceringar, spekulationsköp och s. k. klipp, som det samordnade och plötsliga inhoppet från tre av fondstyrelserna i Fagerhults AB gav exempel på.

Fondernas uppgift skulle vara att tillföra näringslivet kapital. Det skulle med andra ord bli "nya pengar till företagen". Så har det inte blivit. Fonderna har köpt aktier på börsen och pengarna har gått till tidigare aktieägare. I en kommentar till riksrevisionsverkets granskning av fonderna skriver civilekonomen Leif Widén i en debattartikel i Dagens Industri den 12 april i år att "mindre än 1 procent har tillförts företagen, medan mer än 99 procent använts för att köpa ut gamla aktieägare".

I samma tidning, den 14 maj, påpekar Leif Widén dessutom att löntagarfonderna ger falska uppgifter om verksamheten genom vilseledande definitioner. Riksrevisionsverket har definierat vad som menas med "avkastningskravet" men, som Widén uttrycker det, "fonderna bryr sig inte om det".

Riksrevisionsverkets granskning har emellertid givit anledning till vissa ändringar, och man kan numera förhoppningsvis förvänta sig att fonderna följer riksrevisionsverkets anvisningar.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att löntagarfonderna inte tillför företagen något nytt kapital. Vad det är fråga om är att företagen dräneras på kapital, som i stället kunde användas till investeringar och därmed skapa nya arbetstillfällen.

Av naturliga skäl har företagen vidtagit åtgärder för att nedbringa inbetalningarna så mycket som möjligt. Det har också framkommit i massmedia under de senaste månaderna, att det är de största och rikaste företagen som betalar minst till fonderna och att det är de mindre företagen med hög skuldsättning som får betala. T. ex. förekom i radions "Västeko", dvs. lokalradion i Göteborg, ett program där man synade effekten för 13 västsvenska börsbolag. Av programmet den 24 april framkom bl. a. att vinstdelningsskatten slår mycket olika. De stora börsföretagen betalar minst. SKF med en vinst på 1,3 miljarder kronor betalar 200 000 kr. i vinstdelningsskatt samtidigt som ett fastighetsbolag med 17 milj. kr. i vinst betalar 3 milj. kr.

Detta stämmer mycket väl med de farhågor som näringsutskottet framförde i sitt yttrande till finansutskottet då riksdagen behandlade löntagarfondspropositionen.

Fackföreningsägda byggnadsföretaget BPA har genom omstrukturering av sin fastighetsförvaltning minskat vinstdelningsskatten med 4 milj. kr. till löntagarfonderna. Oaktat detta har inte företagets styrelseordförande Bertil Whinberg dragit sig för att lovorda fonderna.

Det är också känt att man inom de statliga affärsdrivande verken har fört diskussioner om att ompröva sin bolagsstruktur för att göra en motsvarande anpassning. När Göteborgs Hamn AB bildades vid årsskiftet, förordade den socialdemokratiska kommunalpolitikern i Göteborg Sören Mannheimer att

kapitalstrukturen skulle avvägas så att risken för vinstdelningsskatt skulle minimeras.

Löntagarfonderna beskattar mindre, expansiva företag, som behöver låna för att expandera och skapa arbetstillfällen. Löntagarfonderna hotar därför sysselsättningen i lånefinansierade företag.

Löntagarfondsavgifterna tas främst ut av skuldbelastade företag. Fonderna gynnar de starkare på de svagas bekostnad. I sin tur kan det innebära att sysselsättningen minskar inom andra sektorer av näringslivet på grund av inställda investeringar i byggnader, maskiner, utrustning m. m., som kunde ha varit lönsamma utan fondavgifter.

De resurser som plockas ut ur företagen i form av fondavgifter och vinstdelningsskatter hotar sysselsättningen på många sätt. Någon ny sysselsättning kan inte löntagarfonderna garantera. Tvärtom förvandlas de uteblivna sysselsättningsstillfällena till icke produktiva placeringar. Pengar från sysselsättningsskapande företag flyttas via löntagarfonderna till dem som säljer aktier till fonderna. Pengarna kan sedan försvinna ut ur vårt land eller användas till icke sysselsättningsskapande investeringar.

Riksrevisionsverket konstaterade i sin granskning att småföretag får betala 30 % av vinstskatten trots att de självfallet står för en långt mindre del av näringslivets samlade vinst. Vinstskatten har med andra ord blivit en straffskatt på nyföretagande.

Fru talman! I den reservation som fogats till det betänkande som kammaren nu behandlar upprepar de borgerliga partiernas företrädare kravet på att fonderna med det snaraste måste avvecklas. Vad som framkommit i den granskning av fondernas verksamhet som jag nu har redovisat till viss del gör inte det kravet mindre angeläget:

Med det anförda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 93 BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag hade tänkt uppehålla mig vid den motion som jag har väckt med anledning av det ärende som behandlas i näringsutskottets betänkande. Nu har Sten Svensson haft vänligheten att ganska utförligt referera motionen, och jag kan för den skull korta ned mitt inlägg betydligt.

Löntagarfonderna diskuterades länge och väl, men när beslutet så småningom genomtrufades visade det sig att det hade tillyxats i stor hast och att det även ur ren lagteknisk synpunkt var ett undermåligt beslut. Man visste inte ens vilken sorts organ man tillskapat. Upprepade debatter här i kammaren bekräftade detta. Finansministern visste inte vad det var för slags organ, och justitieministern visste det inte heller. Det krävdes tre domstolsutslag för att man skulle inse att det var fråga om statliga myndigheter. Bristerna i det här majoritetsbeslutet belyses ytterligare av den fråga som nu är aktuell i näringsutskottets betänkande.

I regeringsformens 11 kap. 9 § tredje stycket står det helt klart att endast svensk medborgare får ingå i styrelse som lyder direkt under riksdagen eller regeringen. Fondstyrelserna lyder onekligen direkt under regeringen. Det finns inget mellanled, och regeringen utser direkt ledamöterna i styrelse.

Torsdagen den
6 juni 1985

*Behörighetsvillkor
för ledamotskap i
löntagarfondssty-
relse*

Men enligt lagen om reglemente för löntagarfonderna är styrelserna öppna även för icke svenska medborgare. Detta är således inte i överensstämmelse med regeringsformens stadgande. Vi har alltså en helt klar kontrovers mellan grundlag och vanlig lag. Sådana motsättningar skall självfallet lösas genom att vanlig lag ändras och anpassas till grundlagens stadgande. Grundlagen har prioritet.

Jag tycker för min del att det är synnerligen märkligt att regeringssidan inte vill inse detta – det måste vara prestigehinder. Regeringen vill inte medge att den har gjort en tabbe av detta slag – det är bara att läsa innantill i grundlagen. Svårare är det inte. Jag utgår från att majoritetens företrädare kan läsa innantill.

Ur principiell synpunkt är det naturligtvis mycket viktigt att respekten för grundlagen upprätthålls, och ur den aspekten beklagar jag majoritetens ståndpunkt. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 94 SIVERT ANDERSSON (s):

Fru talman! Det här betänkandet behandlar, som har framgått av tidigare inlägg, fjärde pensionsfondens årsredovisning. Ett enhälligt utskott föreslår att skrivelsen från regeringen skall läggas till handlingarna. I samband med den här regeringsskrivelsen behandlas två motioner som väckts under den allmänna motionstiden. Motionerna har lett fram till en gemensam borgerlig reservation, i vilken det krävs att man i reglerna för löntagarfondsstyrelsernas sammansättning skall införa krav på svenskt medborgarskap. Utskotts-majoriteten yrkar avslag på motionerna.

Motivet för avslagsyrkandet är hämtat från konstitutionsutskottets yttrande, varav framgår att de skilda synsätt som finns beror på olika uppfattningar om själva begreppet myndighet. Det kan i och för sig finnas behov av att ta ställning till själva myndighetsbegreppet, men det är ju nu inte en fråga för näringsutskottet. Den frågan skall, efter vad vi har erfarit, behandlas i ett annat sammanhang.

Det ställningstagande som lett fram till att riksdagen beslutat om regler som gör det möjligt för utländska medborgare att delta i löntagarfondernas styrelser motiveras ju av att utländska medborgare bör ha möjlighet att representera löntagarintressen i sådana organ det nu är fråga om. Utskotts-majoriteten hänvisar till att det inte finns skäl att införa krav på svenskt medborgarskap, för om det nu är så att motionärerna har rätt i sin uppfattning beträffande fondernas myndighetsställning så är ju frågan därmed redan reglerad. Inte i någon av de nu verksamma löntagarfondsstyrelserna finns det heller någon utländsk medborgare.

Beträffande Sten Svenssons recension av löntagarfondernas hittillsvarande verksamhet kunde jag inte se att han kom med några nyheter utöver vad han tidigare har anfört här i kammaren. Jag vill bara hänvisa till att verksamheten i dessa fonder nu har pågått under en ganska begränsad tid. Att nu fälla omdömen om effektiviteten i fonderna, hur de har använts, det är något som man kan göra. Men det har enligt vår uppfattning gått alltför kort tid för att man skall kunna ha ett sakligt motiverat omdöme om detta. Det är

alltså för tidigt att göra den utvärdering som Sten Svensson gjorde ett försök till här.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 1984/85:37 och avslag på reservationen.

Anf. 95 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Vi hörde nyss att Sivert Andersson inte ansåg att det var lämpligt att göra någon utvärdering av löntagarfonderna. Löntagarfonderna har ju ändå redovisat sina årsberättelser, och socialdemokraterna har gjort ett stort nummer av kopplingen mellan löntagarfonderna och AP-fonderna. Det förvånar mig att Sivert Andersson, som ju är en känd facklig företrädare för ett av de stora förbunden, nämligen Metall, kan uttrycka sig på det sättet. Men jag kan påpeka för Sivert Andersson att det finns andra fackliga företrädare som gör en annan bedömning. Jag har här i min hand ett öppet brev till styrelsen för Västra löntagarfonden. Detta öppna brev är undertecknat av åtta fackliga företrädare, huvudsakligen representerande TCO – SHSTF, SIF m. fl. förbund. De skriver:

”När i dagarna löntagarfondernas resultat redovisats måste vi konstatera att mycket lite av de stora målsättningarna infriats. Argumenten för införande av löntagarfonder var bl. a. riskvilligt kapital till näringslivet och ökad demokrati genom löntagarinflytande i företagen.

Vi har funnit att inflytande blivit hemligstämpling, riskvillig satsning blivit banktillgodohavande och solidarisk lönepolitik har ersatts av huggsexor.

Det sägs att avkastningen skall vara 3 procent bättre än inflationen. Inflationen var förra året 8 procent. Har Västra löntagarfonden avkastat 11 procent?

Har fonden genom sin verksamhet:

- tillfört näringslivet något som detta annars skulle gått miste om?
- medverkat till måttliga lönekrav?
- givit löntagarna ökat inflytande?

Hur kommer fonden att agera på bolagsstämmorna? Vad har ni för policy? Hur kommer ni att påverka företagen för att tillvarata löntagarnas intressen?

På dessa frågor vill vi ha ett snabbt svar.”

Detta brev har varit infört i Göteborgs-Posten och i flera andra tidningar. Det har gått drygt en månad sedan dess. Jag har inte sett något svar. Jag skulle vilja vidarebefordra dessa frågor från de åtta fackliga företrädarna till Sivert Andersson och instämma i att frågorna är befogade samt be Sivert Andersson att ge svar på dem.

Anf. 96 BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Sivert Andersson säger att det råder skilda uppfattningar om begreppet myndighet. I det här fallet är frågan klarlagd genom domstolsutslag. Det är helt klart – ingen förnekar längre, såvitt jag vet, att fondstyrelserna är att betrakta som myndigheter. Det finns alltså inte något utrymme för tolkningar härvidlag.

Sedan säger Sivert Andersson att det av angivna skäl kan vara berättigat

*Behörighetsvillkor
för ledamotskap i
löntagarfondssty-
relse*

med utländska medborgare i styrelserna. Ja, det är möjligt, men det har inte med saken att göra. Det är nämligen så enligt grundlagen att man måste vara svensk medborgare för att kunna ingå i en styrelse direkt under regeringen. Om man vill ge utländska medborgare möjligheter att ingå i fondernas styrelser, om fonderna kommer att behållas, får man i så fall ändra grundlagen. Men det är det ingen som har föreslagit, såvitt jag vet.

Anf. 97 SIVERT ANDERSSON (s):

Fru talman! Sten Svensson ställde några frågor som, vad jag uppfattade, var riktade till västfondens styrelse. Frågor som är riktade dit kan jag av naturliga skäl inte svara på här. Det får bli en uppgift för den styrelsen.

Däremot vill jag säga att de frågor som har väckts i detta sammanhang är litet egendomliga. Som gammal facklig företrädare – det är riktigt att jag är det – skulle det aldrig falla mig in att kräva besked av så långtgående karaktär av fonder som knappt har hunnit mer än att komma i gång. Det finns följaktligen ingenting att hänvisa till eller peka på när det gäller ett reellt inflytande i någon större omfattning genom dessa fonder – det är en självklarhet. Det ligger i sakens natur att detta är någonting som kommer att växa fram. Det kräver sin tid som all sådan här verksamhet gör.

När det gäller fondernas inflytande på avtalsrörelsen vill jag peka på att den avtalsrörelse som nu i stort sett är avslutad faktiskt har fått den karaktären att det har blivit ett utomordentligt blygsamt utfall i lönerörelsen. Om detta beror på att löntagarfonderna finns med går inte att bevisa. Men å andra sidan går det inte heller att bevisa motsatsen. Det är alldeles uppenbart att fondernas införande kommer att i växande grad påverka avtalsrörelserna framöver. De kommer också i växande omfattning att innebära att de anställda på bolagsstämmorna kan utöva ett inflytande i de företag där fonderna finns representerade som aktieägare och där man har rätt att utöva rösträtten till 50 % av aktieinnehavet, om man så begär. Men innan fonderna har kommit i gång i den omfattningen att detta kan utvecklas i någon större omfattning, är det klart att det inte går att lämna några besked av den karaktär som Sten Svensson här har efterlyst.

Anf. 98 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Det var fackliga företrädare som hade gjort den bedömningen att det var lämpligt att ställa den typen av frågor. Jag konstaterade att fondstyrelsen inte hade svarat, och därför tyckte jag att det var rimligt att ställa spørsmålet till fondernas tillskyndare och till dem som här i kamraren har röstat för fondernas införande.

Får jag också stillsamt och i all vänlighet fråga Sivert Andersson om det nyss ingångna avtalet mellan TCO-S och staten är ett uttryck för en anpassning till att fonderna har blivit en verklighet? Jag vill vidare fråga Sivert Andersson om han delar den uppfattning om fondernas framtid som vpk-ledaren Lars Werner gav uttryck för i en intervju med Näringslivets presstjänst. Lars Werner sade så här: "Fonderna är exempel på en fråga som är större än vårt partis 6 %. Det finns många socialdemokrater som stöder

våra tankar på att utveckla fonderna." Tycker Sivert Andersson att man skall stödja vpk:s tankar? Är Sivert Andersson en av de många socialdemokrater som Lars Werner talar om och som stöder vpk:s tankar på utveckling av löntagarfonderna? Jag ställde den frågan också i den debatt som vi förde förra veckan, men fick inget svar och vill därför nu påminna om den.

Fondernas verksamhet berör inte bara det som jag nyss tagit upp. Eftersom Ljusne Kätting-satsningen i dag är aktuell med anledning av tidningsartiklar, vill jag också ta upp placeringspolitiken.

Redan i höstas ifrågasattes femte löntagarfondens satsning i Ljusne Kätting. Man placerade i oktober månad 10 milj. kr. i form av en riktad emission i Ljusne Kätting. Det var löntagarfondernas enda direkta placering av riskkapital i ett företag under 1984. I samband med aktieteckningen meddelade bolagsledningen att prognosen, en vinst på 10 milj. kr. för 1984, fick nedrevideras till ett nollresultat.

I LO:s s. k. valhandbok "Ge rättvisan en chans" hoppar man högt av glädje inför satsningen i Ljusne Kätting. Så här står det i boken: "Nordfonden har genom en riktad nyemission blivit ägare till 20 % av aktierna i Ljusne Kätting AB, ett medelstort och mycket lönsamt företag. Företaget fick därmed 10 helt nya miljoner att investera i ökad produktion."

Det här är, Sivert Andersson, inte någon gammal LO-bok. Den är tryckt i år. Nu har det dessutom visat sig att Ljusne Kättings resultat förra året blev ännu sämre än vad man uppskattade i höstas. I februari gick man ut med beskedet att förra året innebar en förlust på 14 milj. kr. Nu meddelar man att förlusten ökat till 17 milj. kr. och att företagets VD avgår. Verkställande direktören i Ljusne Kätting tvingas alltså lämna företaget och blir något slags koncernchef med utlandsförsäljning på sin lott. Han heter Gösta Florin och är styrelseledamot i femte löntagarfonden.

I dag kan vi läsa i Svenska Dagbladet att revisorerna har avlämnat en kritisk berättelse. De säger bl. a. att delårsresultaten för januari-augusti var felaktiga. På aktiemarknaden finns det bedömare som anser att aktieägarna vilseletts av en friserad rapport.

Jag vill ställa frågan: Är det som har hänt i fallet Ljusne Kätting uttryck för en lämplig placeringspolitik? På vilket underlag fattade fondstyrelsen beslut? Ja, det kanske inte Sivert Andersson kan ge besked om, eftersom det är dåligt med information om detta. Men det leder över till en följdfråga: Är detta ett uttryck för att ledamöterna besitter den kompetens som bör känneteckna seriösa kapitalförvaltare?

Anf. 99 SIVERT ANDERSSON (s):

Fru talman! Det som Sten Svensson nu tar upp är ganska egendomligt. Jag har inte för avsikt att i något avseende kommentera enskilda affärer som har gjorts av någon löntagarfonds styrelse. Det borde t. o. m. Sten Svensson förstå.

När det gäller den principiella frågan vad som är en lämplig placering eller inte vet Sten Svensson att alla som sysslar med den här typen av affärer kan göra misstag men också, sett över en längre period, kan göra riktiga

*Behörighetsvillkor
för ledamotskap i
löntagarfondssty-
relse*

investeringar. Jag har nog aldrig här i kammaren hört någon som har talat i ett så kortsiktigt perspektiv som Sten Svensson.

Löntagarfonderna har alltså verkat i ungefär ett halvår och har lämnat sin första redovisning, men Sten Svenssons dom faller omedelbart. Denna typ av diskussion är ganska bedräglig. Ha litet mera tålmod, Sten Svensson! Det kommer nog rapporter om litet bättre siffror och bättre insatser från löntagarfonderna än dem som Sten Svensson har lyckats plocka fram här i dag.

Innebörden i Lars Werners inställning till löntagarfondernas framtid känner jag inte till och kan självfallet inte säga om jag ställer mig bakom den eller inte. Vi har fastlagt löntagarfondernas verksamhet fram till 1989, och innan dess är det inte aktuellt att göra några förändringar från vårt håll. Detta vet Sten Svensson, men han kan naturligtvis ställa frågor ändå.

Anf. 100 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Sivert Andersson talar om kortsiktighet, och det är väl vad som har präglat inlagen i löntagarfondernas verksamhet. Tre fonder gjorde ett gemensamt inlägg i AB Fagerhult, och efter en tid sålde en av de tre fonderna sin andel. Det var alltså inte fråga om någon långsiktig placering. Detta visar att det fanns andra motiv bakom. Man råkade nämligen kasta masken före valet, vilket var ett olycksfall i arbetet. Därför beordrades man snabbt tillbaka till kulisserna för att inte alltför tydligt redovisa de långsiktiga målen.

Nej, fru talman, det som har hänt i praktiken, vilket jag har redogjort för, har besannat de farhågor som vi från borgerligt håll redovisade i samband med fondbeslutet. Det gör att vi på ännu starkare grund kan hävda att fonderna med det snaraste skall avvecklas.

Anf. 101 SIVERT ANDERSSON (s):

Fru talman! Nu börjar Sten Svensson föra ett underligt resonemang. Kommer Sten Svensson ihåg de förutsägelser som ni gjorde i löntagarfundsdebatten när beslutet fattades? Kommer ni ihåg allt elände som målades upp på väggarna när det gällde hur det skulle gå för detta land om löntagarfonderna infördes? I själva verket har det skett en stark tillväxt av bruttonationalprodukten, industriproduktionen har ökat, industriinvesteringarna har ökat, sysselsättningen har ökat markant – även med det konstiga sätt att räkna sysselsättning på som moderaterna brukar använda. Vi har en arbetslöshet i Sverige som är mycket lägre än på de flesta andra håll i världen.

Detta står i skarp kontrast, Sten Svensson, mot de förutsägelser som ni gjorde och som ni nu tycker har infriats. Det är precis tvärtom – det finns en framtidstro och det sker en tillväxt i det svenska samhället som ni påstod skulle gå totalt förlorad om vi fick löntagarfonder. Det har blivit precis tvärtemot vad ni förutspådde.

Anf. 102 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Till det sista vill jag bara säga att den sysselsättningsökning som Sivert Andersson talar om främst har åstadkommits genom att människor har slussats in i beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De arbeten som har skapats i det reguljära näringslivet lyser i stor utsträckning med sin frånvaro i dag inom arbetslivet.

Hur förklarar Sivert Andersson, fru talman, att det är så många medlemmar i olika fackliga organisationer som protesterar mot fonderna? I förra veckan påpekade jag att en facklig företrädare från Nyköping i en tidningsartikel hävdade att löntagarfonderna är en snara om halsen. Varför tror Sivert Andersson att han uttryckte sig på detta sätt?

Anf. 103 SIVERT ANDERSSON (s):

Fru talman! Antalet sysselsatta har ökat med 100 000 mellan 1982 och 1985. Därav svarade det privata näringslivet för 51 000 och den offentliga sektorn för 49 000. Inom arbetsmarknadsstyrelsen har 24 600 arbetstillfällen kommit till, varför 75 000 arbetstillfällen har skapats på det som ni kallar den reguljära arbetsmarknaden. Vi skall försöka att hålla oss till de siffror som gäller, Sten Svensson.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 39.)

Anf. 104 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 39 om ändring av villkoren för stöd genom Fonden för svenskt-norskt industriellt samarbete.

Fonden för svenskt-norskt industriellt samarbete

Anf. 105 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Detta ärende handlar om en annan fond, nämligen Fonden för svenskt-norskt industriellt samarbete, som har behandlats i näringsutskottets betänkande 39. Fonden tillkom genom en proposition som framlades för 1980/81 års riksmöte och som då föranledde ett betänkande från näringsutskottet, betänkande nr 65 från samma riksmöte. Jag vill inledningsvis gärna citera en mening på s. 5 i detta betänkande. Den lyder:

”Utskottet vill särskilt framhålla att den föreslagna fonden för svenskt-norskt industriellt samarbete bör kunna bli av stor betydelse vid sidan av Nordiska industrifonden och Nordiska investeringsbanken för att minska företagens risktagande i samband med industriella utvecklingsprojekt av större omfattning.”

Det är värt att understryka utskottets påpekande om att denna fond syftade till att stödja större projekt.

Proposition nr 204, som ligger till grund för näringsutskottets nu aktuella

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

*Fonden för
svenskt-norskt
industriellt
samarbete*

betänkande, innebär i princip två saker, nämligen dels att fonden skall kunna delta i högriskprojekt med royaltyavtal, dels att fonden skall kunna lämna stöd till projekt som har mindre omfattning än 3 milj. kr.

Frågan om i vilka fall man använder sig av royaltylösningen för stöd från fonder av det här slaget är värd en stunds eftertanke.

Royaltyavtal tillämpas i de sammanhang då det stödtagande företaget har så dålig solvens eller är så litet att det inte tål att belasta sin balansräkning med den skuld som företaget får till den stödgivande fonden eller det stödgivande organet. I det här fallet slipper man ifrån problemet genom att fonden lämnar ett bidrag som inte behöver tas upp som skattepliktig inkomst, utan man blir skyldig att reglera stödformen bara om projektet genomförs framgångsrikt.

Man skall alltså notera att denna lösning är direkt orienterad till högriskprojekt och till framför allt ekonomiskt svaga företag. Det är alltså en lösning som står helt i strid med vad som uttalades i näringsutskottets betänkande 65 från 1980/81 års riksmöte.

Detsamma gäller även i fråga om den övre beloppsgränsen på 3 milj. kr. Det kommer uppenbarligen att handla om små projekt, helt i strid med vad som sades i utskottets betänkande 65.

Man frågar sig då hur det kan komma sig att regeringen väljer den här vägen, helt i strid med de ursprungliga tankarna. Det är lätt att förstå. Fonden finansierades av Sverige under åren 1982–1985 med 150 milj. kr. Sverige och Norge skulle senare komma överens om hur man skulle finansiera de ytterligare 100 milj. kr. som enligt det ursprungliga avtalet skulle tillskjutas. Det visar sig nu att fonden bara har lyckats dra till sig intresse från utvecklingsprojekt motsvarande ett stöd med sammanlagt 65,2 milj. kr. av de 150 miljonerna. Det är alltså helt enkelt kris på förbrukningssidan. Fondstyrelsen kände sig väl besvårad av att mera fungera som förvaltare av bankmedel än som stöttepelare för tekniska spjutspetsprojekt eller projekt som skulle gynna svenskt-norskt industriellt samarbete.

Man kanske skall komma ihåg att samarbete över gränserna för att stödja små projekt och högriskprojekt är mycket olämpligt på den grunden att det är nödvändigt för det stödgivande organet att ha ett nära samband med stödtagaren. Högriskprojekt är typiska småföretagsprojekt, och de skall stödjas på nationell basis.

Den vakne moderaten Wiggo Komstedt, som tydligen läser alla regeringens propositioner, insåg denna svaghet i den ändring som föreslogs och motionerade om att man skulle ta tid på sig och överväga frågan innan någon ändring vidtogs. Moderaterna i näringsutskottet ställde sig bakom Wiggo Komstedts förslag, och jag yrkar härmed bifall till den reservation som moderaterna fogat till betänkandet.

Anf. 106 SIVERT ANDERSSON (s):

Fru talman! Det här ärendet gäller ett godkännande av en överenskomelse om ändring av villkoren för stöd genom Fonden för svenskt-norskt industriellt samarbete, som regeringen träffat med Norges regering. Dess-

utom tas vissa förändringar i stödvillkoren upp. Vad det gäller är att fonden skall kunna lämna stöd inte enbart som lån, utan medelstillskott skall kunna ges mot ersättning i form av royalty eller annan löpande avgift. Dessutom är det fråga om en ändring av beloppsgränsen för stöd från fonden. I övrigt föreslås att regeringen skall kunna ingå överenskommelser om ändringar i stödvillkoren.

Det är fondens styrelse som har begärt att villkoren skall ändras. Så har nu skett, och den träffade överenskommelsen innebär att fonden får möjlighet att lämna stöd i form av medelstillskott på liknande villkor som gäller för bidrag från t. ex. den svenska industrifonden.

Till skillnad från moderaterna anser utskottsmajoriteten det vara naturligt att villkoren för fondens finansieringsstöd ändras i enlighet med vad som har överenskommit mellan den svenska och den norska regeringen. Stöd i former som innebär ett slags riskdelning har visat sig värdefulla i den svenska industrifonden, men även i annan verksamhet. Vi tillstyrker därför propositionens förslag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 1984/85:39 och avslag på den borgerliga reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 37

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 (behörighetsvillkor för ledamotskap i löntagarfundsstyrelse)

Utskottets hemställan bifölles med 157 röster mot 131 för reservationen av Tage Sundkvist m. fl.

Näringsutskottets betänkande 39

Utskottets hemställan bifölles med 213 röster mot 75 för reservationen av Erik Hovhammar m. fl.

12 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1984/85:40 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölles.

13 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkanden

1984/85:29 om skärpningar av statistiksekretessen (prop. 1984/85:133),

1984/85:36 om riksdagens arbetsformer, m. m. (prop. 1984/85:190),

1984/85:37 om radio- och TV-sändningar i kabelnät m. m. (prop. 1984/85:199 delvis) samt

1984/85:39 om överlåtelse av Strömparterren till Stockholms stad (förs. 1984/85:18).

Kammaren biföll talmannens förslag att ärendena skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 107 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Konstitutionsutskottets betänkanden 29, 36, 37 och 39 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Beträffande konstitutionsutskottets betänkande 29 är ingen talare anmäld. Kammaren debatterar därför först konstitutionsutskottets betänkande 36 om riksdagens arbetsformer, m. m.

Riksdagens arbetsformer

Anf. 108 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! På något sätt känns det ändå riktigt att diskutera riksdagens arbetsformer så här i slutskedet av vårsessionen, även om tiden är knapp. Just nu upplever vi starkare än normalt de problem som onekligen finns. Jag skall inte kommentera alla de förslag som läggs fram i konstitutionsutskottets betänkande 36 och som syftar till att förbättra våra arbetsformer. Jag vill understryka att det här handlar om en försöksverksamhet, tidsbegränsad till ett år. Om försöken inte faller väl ut, kommer de automatiskt att upphöra om inte ett nytt beslut fattas.

Jag känner tvekan vad gäller några av de förslag som förs fram men menar att just därför att det handlar om en tidsbegränsad försöksverksamhet finns det ändå anledning att i stort sett biträda förslagen.

Fru talman! Vi har en till antalet ledamöter stor kammare jämfört med vårt lands blygsamma storlek. Ett sätt att minska de utdragna debatterna vore naturligtvis att minska antalet ledamöter. Tyvärr har inte detta visat sig politiskt möjligt. Det hade annars varit en åtgärd som med all säkerhet hade lett till ett åsyftat resultat. Vi får använda oss av andra metoder.

I betänkandet föreslås åtgärder såväl för att öka aktualiteten i riksdagens arbete som för att minska tidsåtgången. Det är verkligen viktigt att riksdagen blir aktuellare och spelar den roll som bör tillkomma vad riksdagen numera utgör, nämligen den första statsmakten. Vi kan i dag inte påstå att riksdagen som sådan har det inflytande som den borde ha. Delvis är detta naturligtvis en effekt av vårt parlamentariska styrelseskick, innebärande att regeringen måste ha riksdagens förtroende eller tolereras av riksdagen. Detta begränsar naturligtvis våra möjligheter att arbeta. Men det är också ett resultat, fru talman, av att vi i växande utsträckning fått en självstyrande byråkrati. Hur vi kan få kontroll över den är emellertid en annan fråga.

Det finns verkligen anledning att ställa sig positiv till de förslag som syftar till att ge arbetet ökad aktualitet, till att svaren på frågor kommer snabbare och till att vi snabbt kan ta upp saker som blivit aktuella innan de har behandlats sönder och samman av massmedia.

Vi måste dock se till att också de möjligheter till ökad aktualitet som

faktiskt redan finns används i ökad utsträckning. I själva verket har vi redan i dag möjlighet att skapa aktuella debatter, som vi inte utnyttjar.

Utskottet föreslår ett flertal begränsningar vad gäller antalet inlägg i fråge- och interpellationsdebatter och förkortad tid för varje inlägg. Det finns anledning att understryka att det är bättre att korta ner tiden för varje inlägg än att begränsa antalet inlägg. Det är viktigt att vi också i fortsättningen kan få ett ordentligt meningsutbyte mellan statsråd och den som frågar och att frågaren kan pressa fram ett besked från statsrådet utan att hindras av att han eller hon inte har tillräckligt med möjligheter att återkomma. Det är också viktigt, fru talman, att statsråd och interpellant blir någorlunda jämställda när det gäller den tilldelade tiden. Så är inte fallet enligt det förslag som nu läggs fram. Det sätter interpellanten i underläge. Jag vill därför yrka bifall till reservation 3, som innebär att det blir en ökad jämställdhet mellan statsråd och interpellant.

Fru talman! Vad som emellertid framstår som alltmer nödvändigt är att införa tidsbegränsningar och kvoterings i debatterna över lag. Vi har i den svenska riksdagen unika möjligheter att tala länge, och dess värre är det många som utnyttjar denna rätt. Utskotten måste i framtiden finna sig i att hålla sig inom vissa ramar vid viktigare debatter, och vi måste få en bättre självdisciplin än vad vi har i dag.

Fru talman! Jag vill också understryka vikten av att vi får till stånd offentliga utskottsförhör. Det här är någonting som har diskuterats väldigt länge. Om det genomförs skulle det innebära att riksdagen fick en ökad uppmärksamhet. Nu är frågan föremål för ytterligare en utredning, men jag anser att riksdagen redan nu bör ge till känna en mening. Jag yrkar bifall till reservation 6, som innebär en sådan meningsyttring.

Fru talman! Mycket mera skulle kunna sägas om riksdagens arbetsformer och inte minst ledamöternas arbetsförhållanden. Tiden medger dock inte detta, och jag vill föregå med gott exempel genom att fatta mig kort. De förslag som nu föreligger kan förhoppningsvis ändå leda till vissa förändringar i rätt riktning. Jag ber därför att i övrigt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 109 KARIN AHRLAND (fp):

Fru talman! Ordspråket påstår att den som väntar på något gott aldrig väntar för länge. Det är en sanning som kräver vissa modifikation. Det har minsann hänt alltför många gånger när olika riksdagsledamöter har ställt frågor till statsråd här i kammaren och enligt riksdagsordningen borde ha fått svar efter sju dagar, att vi ändå har fått vänta både två och tre veckor – även i sådana fall där svaret har kunnat få betyget gott, vilket dess värre inte alltid är fallet. Men oavsett om man gillar svaret eller inte, är det viktigt att svaret inte dröjer så länge som svaren gör nu. Därför tycker vi i folkpartiet att det nya frågeinstitut som aktualiseras i detta betänkande skall bli mycket intressant att pröva. Det skulle, tror vi, också göra den politiska debatten aktuell och därmed mera livlig.

Jag vill faktiskt också ge företrädarna för socialdemokraterna och modera-

terna en eloge för att ni till sist insåg det orimliga i att mot minoritetens vilja fatta något slags principbeslut om kvotering av debattiderna efter partistorlek. Det är självfallet lika bra att erkänna, som det står i folkstyrelsekommitténs betänkande, att de allmänpolitiska debatterna ofta blir långdragna; man skulle t. o. m. kunna använda ordet tråkiga. Men detta är faktiskt inte skäl för att lägga munkavle på någon och ännu mindre för att kvotera varje partis talartid. Det var ett ovanligt illa genomtänkt förslag från somliga i folkstyrelsekommittén och justitieministern, tycker vi. När nu herrar Svensson och Björck i egenskap av presidium i konstitutionsutskottet har ändrat sig och kommit på bättre tankar, kan man apropå ordspråk med tidsfaktorn bara gratulera och säga: Bättre sent än aldrig!

Så till den reservation som gäller offentliga utskottsförhör, ett gammalt och välkänt folktoppartikrav, som vi har tvingats upprepa många, många gånger. Vi gör det i en partimotion också i år, och vid det här laget har motståndarna blivit något mjukare och hänvisar till folkstyrelsekommittén. Men, fru talman, vi vill inte ha vårt yrkande – som vi väckte första gången 1967 – begravt i folkstyrelsekommittén utan att riksdagen åtminstone har gett färdriktningen till känna. Vi nöjer oss inte med att utskottet bara hänvisar till att kommittén skall behandla frågan. Utskottsmajoriteten säger ju inte hur. Vi vill att kommittén skall behandla frågan i positiv anda. Vi menar därför att kommittén måste ha i uppgift att behandla vårt krav så, att det verkligen blir möjligt att ha offentliga utfrågningar i utskotten.

Vi har inget att dölja för svenska folket. Vi tycker att offentliga utskottsförhör skulle vara ytterligare ett sätt att vitalisera debatten – och det vill ju egentligen alla. Det går bra att bidra till det genom att rösta för reservation 6, som jag alltså slutar med att yrka bifall till.

Anf. 110 NILS BERNDTSON (vpk):

Fru talman! Riksdagens arbetsformer har ofta varit föremål för debatter och förändringar. Säkert finns mycket att göra för att förbättra arbetet. Strävan att effektivisera arbetet får dock inte öka byråkratin och begränsa ledamöternas rättigheter. Det är däremot intrycket av vissa förslag som folkstyrelsekommittén lagt fram. I ett särskilt yttrande till kommitténs betänkande har jag pekat på följderna av de olika förslagen, och jag behöver inte närmare gå in på dem i detta anförande.

På grundval av kommitténs förslag har regeringen lagt fram en proposition om viss försöksverksamhet, som anges ha syftet att stärka riksdagens ställning som centralt politiskt forum.

Vänsterpartiet kommunisterna har i en partimotion tagit upp de olika förslagen i propositionen. Vissa förslag godtas, andra avstyrks, och på vissa punkter görs särskilda markeringar.

Det skall vara en försöksverksamhet som fortlöpande utvärderas. För den skull bör man dock inte okritiskt sätta i gång försök med verksamheter som framstår som tveksamma.

På vissa punkter gör konstitutionsutskottet uttalanden som stöder tanke-

gångar i vpk-motionen, på andra punkter har reservationer fogats till betänkandet.

Jag skall mycket summariskt peka på några problemställningar.

Det kan vara värt att försöka förkorta tiden mellan inlämnande och besvarande av frågor, men man bör inte beskära tiden för debattinlägg, och man bör inte införa någon automatisk bortsortering av de frågor som inte blir besvarade vid första tillfället. I det sistnämnda avseendet gör utskottet en förändring som kan godtas, även om vpk-motionens förslag att fråga som inte återkallas skall kvarstå är bättre.

De nya reglerna för interpellationsdebatter innebär ökat krångel och inskränkningar i ledamöternas rättigheter.

Förslaget att kvotera talartiderna i vissa debatter är inte godtagbart. Partiernas behov av tid för att utveckla sina ståndpunkter kan inte utan vidare relateras till mandatantalet. En sådan ordning skulle också innebära inskränkningar i ledamöternas rättigheter och medföra en ökad byråkratisering. Den tveksamhet som råder i flera partier och utskottets uttalande att ett genomförande förutsätter enighet mellan partierna torde leda till att den föreslagna kvoteringen aldrig kommer till stånd.

Vi har också pekat på ett par andra frågor som jag vill nämna. Avståndet mellan debatt och beslut i kammaren får inte bli för långt. Detta är angeläget från såväl allmänhetens som massmedias synpunkt. Praktiska arrangemang i kammaren vid frågedebatter bör inte nämnvärt avvika från rutinerna vid andra debatter i kammaren. Förenklad utskottsbehandling får inte inkräkta på ärendenas beredning.

Vid den föreslagna försöksverksamheten är det angeläget att man beaktar de kritiska synpunkter som förts fram om risker för byråkratisering, tolkningsproblem och inskränkningar i ledamöternas rättigheter. Det är därför viktigt att understryka vad konstitutionsutskottet anför, nämligen att försöksverksamheten i första hand avser 1985/86 års riksmöte och att den skall bli föremål för kontinuerlig uppföljning och förutsättningslös utvärdering.

I betänkandet behandlas också en gammal bekant fråga, den om partiernas representation i riksdagens utskott. Det är minst sagt bedrövligt att frågan ännu inte fått en lösning.

Vikten av att de i riksdagen representerade partierna får delta i utskottsarbetet har tidigare betonats av konstitutionsutskottet och riksdagen. Likväl har ingen lösning som garanterar detta kommit till stånd.

År 1979 gjorde arbetsformsutredningen en rekommendation, som antogs av riksdagen, om att samtliga utskottsplatser skulle fördelas i enlighet med partiernas styrkeförhållanden i riksdagen. En undantagsbestämmelse utnyttjades dock så, att rekommendationen inte kunde tillämpas. 1982 träffades en överenskommelse om utskottsrepresentationen som nära anslöt sig till rekommendationen. Problemet är dock fortfarande att bestämmelser som reglerar frågan saknas.

I flera motioner har vpk begärt att bestämmelser införs i riksdagsordningen som garanterar partierna utskottsrepresentation.

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

*Riksdagens arbets-
former*

Det har inte gått att uppnå enighet vare sig i konstitutionsutskottets arbetsgrupp eller i utskottet om att införa en sådan regel i riksdagsordningen. Utskottsmajoriteten vill överlämna frågan till folkstyrelsekommittén. Visst kan folkstyrelsekommittén ta sig an frågan, men utgångspunkten måste naturligtvis vara att garantera partier som uppnått 4-procentsspärren utskottsrepresentation. Även andra intressen som anmälts blir naturligtvis prövade, men inriktningen anser jag vara given genom tidigare riksdagsuttalanden om värdet av att alla partier deltar i utskottsarbetet.

Det finns skäl att observera att de flesta förändringar som företas i riksdagens arbete, inkl. den nu aktuella försöksverksamheten, markerar vikten av att partierna på lika villkor deltar i utskottsarbetet. Det är orimligt om något parti hamnar utanför utskottsarbetet, och det kommer att bli allt orimligare i fortsättningen. Ivern att komma med diverse andra förslag till förändringar i riksdagsarbetet har varit betydligt större än iveren att lösa utskottsrepresentationen. Det är naturligtvis inte tillfredsställande att så här i elfte timmen bolla över frågan från riksdagen till folkstyrelsekommittén. Därigenom kvarstår osäkerheten om utskottsrepresentationen även inför de val som i oktober skall företas för den nya mandatperioden.

Det finns emellertid ett förslag till lösning som innefattar lagtext, och vi anser det angeläget att riksdagen nu fattar beslut genom att bifalla vpk-reservationen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 1, 2, 4 och 5 som Maj Kempe fogat till utskottsbetänkandet.

Anf. 111 OLLE SVENSSON (s):

Fru talman! Det här betänkandet spänner ju egentligen över ett väldigt stort område. Om man går till motioner och allt annat som här finns, hittar man praktiskt taget allt som har med konstitution att göra.

Men vi kan ändå ha en ganska odramatisk överläggning. Det beror på det arbetssätt som vi har valt, nämligen att inte nu gräva ner oss i skyttegravar utan i stället avvakta med de frågor som vi har haft svårt att lösa.

Det innebär att t. ex. partimotioner från moderaterna om mandatperiodens längd, om skilda valdagar etc. mycket lugnt har hänvisats till kommittén. Jag menar nog att man kunde göra detsamma när det gäller frågan om offentliga utskottsutfrågningar. Majoritetens ställningstagande i det avseendet innebär ju att man hänvisar till att den här frågan enligt tidigare önskemål från konstitutionsutskottet skall tas upp i folkstyrelsekommittén. Jag tycker inte att det finns anledning att just angelägenhetsgradera den frågan i förhållande till många många andra viktiga frågor som kommittén skall syssla med.

Jag fäste mig vid ett uttryck i Karin Ahrlands anförande. Hon sade nämligen: Vi har ju ingenting att dölja. Nej, men vi har heller inte offentliga utskottsberedningar. Utskotten har ju inte öppnats för allmänheten. Det finns alltså restriktioner.

Jag skulle också vilja säga någonting med anledning av Nils Berndtsons diskussion här om utskottsrepresentationen. Vi har faktiskt – det tror jag att

även Nils Berndtson kan medge – både i arbetsgruppen i utskottet och i själva utskottet försökt att göra någonting åt den här frågan. Vi har lagt ned mycket arbete och vi redovisar ett omfattande material i detta betänkande. Jag vill gärna säga att vi från socialdemokraternas sida i sak delar den uppfattning som finns angiven i reservationen från vänsterpartiet kommunisterna, nämligen att det mycket väl skulle vara möjligt att genom en enkel ändring i riksdagsordningen tillgodose intresset av att representation i utskotten garanteras de partier som har klarat 4-procentsspärren.

Jag tycker alltså – det resonemanget har utvecklats i ett särskilt yttrande av Wivi-Anne Cederqvist – att intresset av att ha en garanterad utskottsrepresentation väger över andra motstående intressen som särskilt har betonats från borgerligt håll. Men eftersom vi inte har kunnat uppnå en bred enighet om en lösning, något som bör ske i samband med fastställande av demokratins spelregler, står vi socialdemokrater bakom majoritetsskrivningen. Vi yrkar således avslag på reservationen. Det innebär alltså att riksdagen i en särskild skrivelse till regeringen begär att frågan ytterligare utreds i folkstyrelsekommittén. Jag erkänner att det måste upplevas som ett misslyckande att vi inte under den här mandatperioden har kunnat lösa denna fråga. Vad som här förordas är – om jag får kalla det så – en mager förlikning.

Vidare vill jag betona att vi självfallet står fast vid den rekommendation i dessa frågor som tidigare har utfärdats av riksdagen.

Huvudavsnittet i detta betänkande gäller förslag från folkstyrelsekommittén om en försöksverksamhet med nya arbetsformer i riksdagen. Dessa förslag har redovisats både i en proposition och i utskottets betänkande. I betänkandet återfinns ställningstaganden till både propositionen och de motioner som har väckts i dessa frågor.

Regeringens direktiv till kommittén, formulerade i nära anslutning till vad konstitutionsutskottet tidigare har uttalat, gick ut på att man skulle söka stärka riksdagens ställning som centralt politiskt forum. Det skulle ske genom att man effektiviserade och vitaliserade riksdagens arbete. Riksdagen bör alltså återta sin position som landets främsta debattarena och beslutsforum. I många länder förs en debatt om att de demokratiskt valda parlamenten har börjat skjutas åt sidan. Folkstyrelsekommittén upplevde den debatten vid sin resa till Västtyskland och Storbritannien. Man har uttalat farhågor för att intresset flyttas över till massmedierna från de folkstyrda parlamenten. Därför är det viktigt att en försöksverksamhet kommer i gång. Förslaget härom framläggs därför att man har den bestämda insikten att det egentligen inte finns några patentlösningar. Man måste pröva sig fram. Samtliga partier är faktiskt ense om detta.

Inriktningen av arbetet har bestämts av viljan att få pröva former, som både tillgodoser aktualitetsintresset och kan stimulera livaktigheten i riksdagens debatter.

I fråga om frågeinstitutet har aktualitetsintresset varit styrande för de föreslagna ändringarna, av vilka den viktigaste är att en fråga som ställs före kl. 13.00 på tisdag skall kunna besvaras redan på torsdag i samma vecka. I detta sammanhang vill jag yrka avslag på reservation 1, som berör taletiden

och antalet inlägg. Jag tycker de regler som är föreslagna är bra.

Reglerna för interpellationerna ändras med sikte på att öka koncentrationen av debatten till centrala frågor. Det man kommer att pröva under försöket är närmast införande av en spärr mot att debatterna blir alltför utdragna. Dessa åtgärder innebär inte, vilket görs gällande i reservation 2 och som också Nils Berndtson var inne på, någon väsentlig inskränkning i ledamöternas rättigheter. Skulle farhågorna om att onödigt krångel skulle bli en följd av reglernas tillämpning infrias, har arbetsgruppen inom utskottet, som skall administrera försöket, möjlighet att modifiera eller rent av avbryta detta. Den fråga om interpellants taletid i hans första anförande, som tas upp i den moderata reservationen nr 3, kan likaså beaktas vid utvärderingen av försöket.

Utskottet har haft klart för sig att försökets framgång bygger på medverkan från samtliga riksdagspartier. Det har påverkat behandlingen av de motioner, som Karin Ahrlund talade om och som väckts i anslutning till propositionens förslag om kvotering mellan partierna av en bestämd taletid för vissa debatter. Kommittén hade tänkt sig en modell för kvotering i nära anslutning till en statistiskt framräknad faktiskt använd taletid under tidigare riksdagssession. Proportionerna mellan partierna – stora eller mindre – skulle i stort sett bli desamma som hittills. Den enhälliga skrivning som utskottet stannat för har som förutsättning för kvotering av taletiden att det föreligger enighet om tidsfördelningen mellan partierna.

I nuvarande skede av riksdagsarbetet behöver jag väl inte närmare motivera behovet av viss självdisciplin i detta avseende. Talmannen tvingas gång efter annan vädja om en sådan återhållsamhet, t. ex. till utskottens företrädare. Det riksdagsbeslut som vi går att fatta är ett moraliskt stöd för en koncentration av debatterna genom frivilliga överenskommelser. Jag tycker inte att Nils Berndtson, innan försöket har börjat, skall uttala sig på det sätt han gjorde att kvoteringen aldrig kommer till stånd. Sådana frivilliga överenskommelser har ju praktiserats i vissa fall. Exempelvis av konstitutionsutskottet under granskningsdebatterna.

Mot reservation 4 om längre uppehåll mellan voteringar i kammaren kan invändas att det inte finns någon skillnad i synsätt på hur den redan inledda ordningen med sammanförda voteringar skall fullföljas. Vi är medvetna om massmediernas önskemål om att snabbt kunna informera om omröstningens resultat i intressanta, kontroversiella ärenden.

Betänkandet innehåller vidare förslag till åtgärder, som syftar till att utjämna riksdagens arbetsbörda. Till dessa frågor, som bl. a. berörts i en skrivelse från kanslicheferna i utskotten, vill jag i detta sammanhang endast foga kommentaren att det ytterst måste ankomma på utskotten själva att planera sitt arbete, men innebörden i försöksverksamheten inom detta område är att man därvid skall beakta behovet av en jämnare arbetsfördelning under olika skeden av riksdagssessionen.

Till sist: Den försöksverksamhet som vi i dag beslutar om måste ses som inledningen till betydligt mera långtgående åtgärder för att förbättra riksdagens arbetsförhållanden. Enligt folkstyrelsekommitténs tidtabell skall

utredningen i nästa skede av sitt arbete ta upp förslag, som kan föranleda mera genomgripande förändringar och krav också på ändringar i författningsbestämmelser, kanske även av grundlagskaraktär. I detta längre perspektiv har utskottet sett på den intressanta motionen av Sven-Gösta Signell m. fl. Men jag medger att i motionen finns uppslag, som även på kort sikt kan tas till vara, redan i samband med försöksverksamheten. Arbetsgruppen har frihet att göra detta.

I motionen omnämns den obekväma arbetssituation som nuvarande arbetsformer skapar för ett stort antal tjänstemän, något som också påpekas i skrivelser från Riksdagens SACO/SR-förening och Statsanställdas förbunds avdelning här. Utskottet anser att dessa frågor hänger samman med ojämnheterna i riksdagens arbetsrytm. Här kan väntas, som jag tidigare sagt, mera genomgripande förslag från folkstyrelsekommittén, som får anledning att lyssna till de anställdas synpunkter.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på de reservationer som fogats till betänkandet.

Anf. 112 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Olle Svensson och jag är rörande eniga om att självdisciplin är bra, och jag skall försöka fatta mig kort.

Olle Svensson sade att man inte vill gräva ner sig i skyttegravarna i folkstyrelsekommittén, och det tycker jag är bra. Jag har bara haft positiva saker att säga om att vi redan nu har fått vissa frågor på riksdagens bord. Men samtidigt erkände Olle Svensson att han inte tycker att det är så angeläget med öppna utskottsförhör. Då finns det en risk för att det förslaget blir nergrävt.

Vi har ingenting att dölja, har jag sagt, och Olle Svensson invänder att utskottssammanträdena är slutna. Jag måste återigen, fru talman, upprepa att varken vårt motionskrav eller reservationen går ut på att utskottens sammanträden alltid skall vara offentliga eller öppna. Vad motionen handlar om och vad reservationen handlar om är *möjligheten* att hålla utskottsförhör inför öppna dörrar.

Anf. 113 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Fru talman! Olle Svensson säger att man har jobbat en hel del med att lösa frågan om utskottsrepresentationen, och jag vill gärna intyga att det har lagts ner en hel del möda på den frågan. Men fortfarande har vi inte utskottsrepresentationen reglerad i riksdagsordningen.

Jag värdesätter mycket att Olle Svensson deklarerar sin principiella syn på vad som bör väga tyngst när man prövar frågan om utskottsrepresentationen och att han säger att det är ett misslyckande att det inte nu finns ett förslag som vi kan anta. Jag använde uttrycket att det är bedrövligt att frågan inte har fått någon lösning. Vi menar uppenbarligen samma sak, fast vi uttrycker det något olika.

Ett problem i samband med att folkstyrelsekommittén skall ta sig an frågan är ändå att när vi träffas i höst efter valet finns det ingen reglerad ordning för

Torsdagen den
6 juni 1985

*Riksdagens arbets-
former*

utskottsrepresentationen. Det tar litet tid även i folkstyrelsekommittén.

Jag är också glad över att Olle Svensson säger att han står fast vid den rekommendation som arbetsformsutredningen gjorde till partierna. Om även övriga partier gör det, kanske man kan klara representationen vid höstens utskottsval. Men jag menar att behovet av en reglering av frågan i riksdagsordningen likväl kvarstår.

Sedan till frågan om kvoterade debatter. Det är ändå ett faktum att det fanns flera motioner som yrkade avslag på kvoteringsförslaget, och konstitutionsutskottet förutsätter att enighet skall nås mellan partierna om en kvotering. Därmed kan man väl dra slutsatsen att kvotering åtminstone enligt det ursprungliga förslaget knappast kommer till stånd.

Anf. 114 OLLE SVENSSON (s) replik:

Fru talman! Till det sista vill jag säga att vad vi nu har att utgå ifrån är självfallet det förslag som finns i utskottsbetänkandet.

När det gäller att få någonting att hända på det här området tror jag att våra erfarenheter år efter år ändå kommer att leda till att partierna skall kunna uppnå frivilliga överenskommelser. Tidigare har vi fått vädjanden från talmannen. Det beslut som vi nu fattar i enighet anser jag vara ett moraliskt stöd för självdisciplin i syfte att förbättra våra arbetsförhållanden.

Beträffande utskottsrepresentationen för de partier som har klarat 4-procentsspärren tror jag inte att det föreligger någon meningskiljaktighet mellan mig och Nils Berndtson. Jag hoppas att vi skall finna metoder att lösa detta problem både kortsiktigt i höst utifrån den rekommendation som tidigare har utfärdats och långsiktigt sedan vi gnuggat frågan ytterligare i folkstyrelsekommittén.

Jag fäste mig vid att Karin Ahrland uttalade sig ganska generellt när hon sade att vi inte har någonting att dölja. Nu korrigerade hon sitt uttalande och sade att hon inte vill ha öppna utskottsöverläggningar. Vad hon syftar till är att man efter vissa regler skall kunna ge offentlighet åt vissa av utfrågningarna. Det är väl ändå ganska klart att en del av dessa utfrågningar har en nära anknytning till de slutna utskottsförhandlingarna, och därför kan man inte generellt öppna dem.

Den här frågan behandlas i folkstyrelsekommittén. Jag sade att vi inte ville börja med att gräva ner oss i skyttegravar och syssla med gamla stridsfrågor utan börja från nya utgångspunkter. Jag upplever det som att det finns en generös anda i kommittén, och vi kanske kan lösa både den här frågan och andra frågor. Men jag vill inte angelägenhetsgradera dessa frågor på det sätt som görs i reservationen.

Anf. 115 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det börjar låta ganska hoppfullt. Får jag bara säga beträffande generellt öppna utskottsutfrågningar att jag vet att också vissa utskottsförhör kan vara av den arten att ingen i utskottet skulle vilja ha öppna förhör. Återigen, fru talman: Det handlar om en möjlighet för ett

antal av utskottets ledamöter att begära att få öppna förhör. En möjlighet är icke detsamma som att det alltid skall ske.

Anf. 116 BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Någon skall väl vara slaven på vagnen. Jag tror inte att de förändringar som nu föreslås vad gäller riksdagens arbetsformer kommer att betyda särskilt mycket. Det handlar om ändringar i marginalen. Jag föreställer mig att riksdagens arbetssituation under den här försöksperioden kommer att vara ungefär precis likadan som den är nu. I och med detta har jag också sagt att det, för att man skall få en rationell och effektiv arbetsordning i riksdagen, krävs betydligt mer genomgripande förändringar av uppläggningsen av riksdagsåret och en hel del andra därmed sammanhängande ting.

Från centerns sida har vi tagit upp dessa frågor gång på gång och redovisat våra förslag i motioner och på annat sätt. Frågan ligger nu hos folkstyrelsekommittén, och vi utgår från att folkstyrelsekommittén så småningom måste samla sig till ordentliga tag på detta område, ungefär i linje med de förslag som vi från centern har lagt fram.

Det är oerhört väsentligt att komma ihåg att politikerna här i riksdagen har två uppgifter som är lika viktiga. Vi skall klara av ärenden här i kammaren, men vi skall också kunna hålla kontakt med människor utanför riksdagen, inte minst med folk på våra hemorter och i våra hemregioner. Den uppläggning som vi nu har av riksdagsarbetet förhindrar i stor utsträckning en vettig kombination av dessa båda uppgifter. I fråga om detta finns det alltså mycket att göra.

Det är inte ens säkert att de förslag som finns i detta utskottsbetänkande tillgodoser det syfte som är avsett. Det har sagts att vi skall få livligare debatter och större uppmärksamhet från massmedia. Man har utgått från att om de förslag som här framläggs blir genomförda, så kommer de att leda till detta. Ja, det får vi ju se. Tillåt mig att vara något skeptisk.

Det finns nämligen inget erfarenhetsmässigt givet samband mellan korta debatter och uppmärksamhet från massmedia. Och det finns inget givet samband mellan korta debatter och livliga debatter. Många av de livligaste debatter som jag har varit med om – som deltagare eller som åhörare – har varit mycket långa. Orsaken till att de blivit långa har ju varit att de har gällt intressanta och spännande frågor, där det har funnits betydande motsättningar mellan olika politiska riktningar. Och då har det naturligtvis blivit livaktiga debatter. En del korta debatter däremot kan ju vara utomordentligt trista att lyssna på. Inläggen är närmast pliktskyldiga för att försvara något som står i en reservation som man inte känner så förfärligt mycket för.

Massmedias uppmärksamhet är naturligtvis ett problem. Det är klart att ju mer av debatter och beslut vi kan förlägga till dagtid, desto mer uppmärksamhet kan riksdagen få i massmedia. Och det bör väl vara en strävan att begränsa nattplena så mycket som möjligt. Men återigen – hur vi än lägger om arbetsformerna tror jag inte att massmedias attityder kommer att ändras särskilt mycket. Det blir alltså debatternas karaktär, deras innehåll, som

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

*Riksdagens arbets-
former*

Torsdagen den
6 juni 1985

*Riksdagens arbets-
former*

avgör uppmärksamheten från massmedias sida.

Det hindrar inte att vi från centern tycker att vi kan pröva dessa förslag. Visar det sig att de blir lyckade, så kan vi fortsätta med dem. Går det som jag tror, att det inte blir någon större förändring, så får vi hitta på andra saker. Och framför allt på långt sikt måste vi göra genomgripande förändringar, som jag tidigare har sagt.

Litet skeptisk har jag blivit mot förslaget att begränsa frågedebatterna. Det är ju ändå en typ av debatter som är väl ägnade att ventilerade begränsade frågeområden på ett någorlunda koncentrerat sätt. Det finns en risk med det förslag som vi nu skall pröva att frågeinstitutet minskar i betydelse i stället för att öka, som de ivrigaste tillskyndarna av förslaget tror. Men vi får väl se hur det blir med den saken.

Vidare har vi från centerns sida varit litet skeptiska mot resonemangen om att förenkla behandlingssättet, beredningen i utskotten. Det är ju ändå så, att utskotten är de viktiga beredningsorganen i riksdagen, och där skall man behandla ärenden noggrant, med omsorg. Det tycker jag att vi skall göra fortsättningsvis också.

Den omständigheten att ett förslag återkommer kan naturligtvis föranleda att det blir en mera summarisk behandling, om förslaget har penetrerats ordentligt tidigare. Men det är ju ingalunda säkert, bara därför att ett förslag kommer från en minoritet eller från en enskild riksdagsledamot, att det är ett ointressant förslag. Tvärtom kan det visa sig, efter något år eller efter några år, att hela riksdagen biträder den uppfattning som en ensam motionär har haft en gång i tiden. Det inträffar faktiskt mycket oftare än vad ytliga betraktare tror. Trägen vinner alltså ibland.

Frågan om öppna utskottsförhör har ju diskuterats, och jag måste säga att jag inte har någon särskilt deciderad ståndpunkt därvidlag. Jag tycker nog att vi kan ha öppna utskottsförhör ibland. Men samtidigt är det min mening att vi måste fundera på formerna kring detta. KU:s utfrågningar har ju ibland uppmärksamrats ganska mycket. Många av KU:s utfrågningar innehåller ju sådana element som faktiskt inte är offentliga. Det är en av finesserna med utskottets granskning att vi kan få in allt material och ställa vilka frågor som helst utan att behöva ta hänsyn till sekretess och hemligstämpel. Det är klart att det i vissa fall kan bereda problem om vi har öppna utskottsförhör, eftersom det är just den typen av utfrågningar som massmedia egentligen är mest intresserade av. Jag tror emellertid att det är problem som går att lösa, och jag tycker att vi skall se på detta med stort allvar i folkstyrelsekommittén. Det behöver naturligtvis inte ta så förfärligt lång tid, vilket vi understryker i utskottsbetänkandet. För den skull är väl reservationen mest en liten manifestering av att vissa tror mer än andra att detta kommer att ge resultat.

Det kommer naturligtvis att bli frågornas art och karaktär – så är det i de länder där man har öppna utskottsförhör – som avgör om det finns intresse för utfrågningarna eller ej. Jag har själv suttit som lyssnare på en hel del utskottsutfrågningar, och det har varit ett mycket klent intresse från massmedias sida, medan vi däremot kanske har fått en litet skev bild genom de uppspelningar som förekommit i TV av vissa utskottsförhör i USA i

samband med Watergateskandalen och liknande ting. Det har varit utfrågningar som väckt mycket stor uppmärksamhet och fått mycket stort genomslag. Det normala är, även när man har öppna utskottsförhör, att pressen visar intresse ungefär på samma sätt som den visar intresse för riksdagens förhandlingar.

Vi har ingen reservation från centern, men jag har velat göra dessa reflexioner med anledning av betänkandet.

Anf. 117 OLLE SVENSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har jag uppfattat slavens viskning från Bertil Fiskesjö under beredningen av ärendet. Han har haft en hel del skepsis att redovisa. Men om han tror att jag är överdrivet optimistisk och skulle befinna mig på någon triumfvagn sedan dessa förslag har genomförts, då har han fel. Vad jag tycker att vi kunde ena oss om är att vi äntligen måste göra någonting åt riksdagens arbetsförhållanden. Detta försök är ändå värt att pröva.

Anf. 118 BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Fru talman! Om detta är vi ense.

Anf. 119 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Fru talman! Jag vill bara göra några få kommentarer till motion 3196. Som motionär beklagar jag att motionens skrivning inte lyckats övertyga utskottet till ett tillstyrkande. Jag ser det dock som ett fall framåt när det gäller att få till stånd en debatt om riksdagens arbetstider, eftersom utskottet framhåller i sitt betänkande att man avser att i utskottets särskilda arbetsgrupp ta upp våra förslag till ytterligare överväganden. Utskottsordförandens deklaration här för en liten stund sedan om att man ser våra förslag som intressanta i en fortsatt behandling anser jag vara mycket positivt. Jag bedömer att det finns en verkligt god vilja att arbeta vidare med motionens förslag.

Jag tror mig kunna säga att vi som har skrivit under motionen, med den erfarenhet vi har från ett mångårigt kvittningsarbete, har belägg för att våra förslag är realistiska och bör genomföras. De senaste veckornas arbetsförhållanden här i riksdagen talar också sitt tydliga språk om nödvändigheten av att vi får en bättre ordning på riksdagens arbetstider.

Kommer man att hinna med riksdagsarbetet på fastlagda tider för arbetsplena under dagtid onsdagar och torsdagar mellan kl. 9.00 och 19.00, som vi har föreslagit? Vår uppfattning är att det är fullt möjligt, eftersom vi då skulle få en reserverad tid för arbetsplena på drygt 700 timmar per år. Det kan här vara på sin plats att erinra om att antalet plenitimmor rekordåret 1981/82 var 658.

Vi säger att om riksdagens arbete börjar under vecka 2, bör arbetsplenum ej anordnas förrän tidigast vecka 8, så att utskotten får god tid på sig att ta fram ärenden. Det är ju ett ovillkorligt krav att utskotten får fram betänkanden så att den reserverade plenitiden kan utnyttjas även i början av året.

Vi anför vidare att det också är en demokratifråga att arbetsplena hålls på

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

*Riksdagens arbets-
former*

Torsdagen den
6 juni 1985

*Riksdagens arbets-
former*

dagtid. Vi vill framhålla vikten av att informationen om riksdagens debatter och beslut kommer ut till människorna. Under senare år har det dock visat sig att massmedias riksdagsbevakning på kvällstid är – med undantag för TT-bevakningen – obefintlig. Vi ser också här i kväll att pressen saknas helt i kammaren.

Bertil Fiskesjö sade att det inte blir någon förändring av massmedias villighet att referera från riksdagen, om det skulle bli mera av debatter på dagtid. Men skillnaden är väl ändå den att pressens representanter då är här. Under kvällstid är de över huvud taget inte tillstädes och följer inte debatterna alls.

Fru talman! Jag har inget yrkande, men jag vill uttala min förhoppning att konstitutionsutskottets arbetsgrupp inom en snar framtid lägger fram förslag till en bättre tingens ordning när det gäller riksdagens arbetstider. Det förekommer ju att parlament ute i världen fattar beslut om att sända människor till månen. Det borde under sådana förhållanden inte vara omöjligt för den svenska riksdagen att fatta ett beslut om införande av effektiva arbetsformer.

Anf. 120 BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Detta tror jag är helt möjligt, och vi har från centerns sida också lagt fram förslag i den riktningen.

Jag begärde dock egentligen ordet för att klara ut ett missförstånd. Signell måste ha missförstått mig om han tror att jag menar att det inte har någon betydelse för massmediebevakningen om vi har plenum på dagen i stället för på natten. Jag framhöll faktiskt i mitt första anförande att det är en av de omständigheter som jag tror har betydelse i detta sammanhang. Jag kan också tillägga att detta hänger samman med att även journalister numera har någorlunda reglerade arbetstider, att de har barn att passa och hämta och har svårt att klara en bevakning sent på kvällen. Jag är därför rätt övertygad om att vi, om vi lyckas hålla mer av debatterna under dagtid, också får en bättre bevakning från massmedias sida. På den punkten är jag alltså överens med Signell.

Anf. 121 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Fru talman! Jag är mycket nöjd med den deklaration som Fiskesjö nu har gjort. Är vi överens på den här punkten, ser jag ännu mera positivt på möjligheterna att en lösning av frågan kommer till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 39.)

Anf. 122 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 37 om radio- och TV-sändningar i kabelnät m. m.

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

Anf. 123 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Utvecklingen på massmediaområdet går just nu mycket snabbt. Prognoser överträffas, intresset hos allmänheten är stort för de nya mediateknologierna. Sändningar från utländska satelliter kan redan i dag tas emot i Sverige i en omfattning som ingen kunde drömma om bara för några år sedan.

Mot denna bakgrund har vi i dag att ta ställning till frågan om kabeltelevision i Sverige. Utskottets betänkande med förslag till ny lagstiftning bygger i stort på massmediekommitténs betänkande. Några förändringar har dock skett, i princip till det bättre.

Det finns ett antal reservationer och särskilda yttranden på vissa punkter, bl. a. rörande reklamen. Det är möjligt, fru talman, att flera av dessa reservationer inte hade behövt fogas till utskottets betänkande, om vi hade haft bättre tid att bereda ärendet i utskottet och därigenom också möjligheter att hitta gemensamma nämnare. I massmediekommittén uppnåddes betydande enighet, just genom att vi där, till skillnad från i utskottet, hade mera tid till vårt förfogande.

Massmediekommittén kom med sitt betänkande i augusti förra året. Proposition aviserades till sista möjliga propositionsdag, den 29 mars i år, men kom först några veckor senare. Behandlingen i utskottet av detta viktiga ärende har fått klaras av på en dryg vecka, vilket inte är tillfredsställande ur saklig synpunkt. Förutsättningen för att finna samlande lösningar är att rimlig tid står till förfogande, vilket alltså inte har varit fallet.

Det är emellertid, fru talman, trots detta tillfredsställande att vi nu äntligen får en kabel-TV-lagstiftning, som kan träda i kraft vid årsskiftet. Den gällande lagstiftningen är starkt föråldrad och har inte tagit hänsyn till den explosionsartade utvecklingen på området.

All massmedialagstiftning måste präglas av ett vaktslående kring yttrande- och informationsfriheten. Det är inskränkningarna som måste motiveras – inte tvärtom.

Det finns med utgångspunkt från detta anledning att göra ett antal kommentarer om det förslag som vi nu strax skall ta ställning till.

Det är positivt att det klart slås fast att etableringsfrihet kommer att gälla för anläggande av näten. Det har av många sagts att televerket kommer att bli dominerande när det gäller nätanläggande. Det är viktigt att slå fast att televerket måste arbeta på samma villkor som andra nätläggare, t. ex. bostadsföretag eller andra företag. Detta förutsätter emellertid, fru talman, att televerket betalar moms på sina nätutbyggnader. Det kan icke accepteras att andra företag måste erlagga byggmoms men att televerket slipper undan vid uppkablingen av Sverige. Jag utgår från att skattemyndigheterna – som i Sverige annars brukar vara nog så alerta när det gäller att jaga privatpersoner – verkligen vidtar åtgärder för att se till att momsbetalning sker från televerket på ett korrekt sätt.

Den tekniska lösning som valts när det gäller att ge sändningstillstånd har

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

betecknats som koncessionsförfarande. Detta är bara delvis rätt. Om ett antal kriterier uppfylls *skall* tillstånd ges. Det är alltså icke så att kabelnämnden kan tillåta sig att göra skönsmässiga bedömningar på området. Det underströks av massmediekommitténs ordförande Leif Andersson i samband med presentationen av kommitténs betänkande, att *alla* som vill få sända skall få göra det om de grundläggande villkoren som finns i lagstiftningen uppfylls.

Det finns i detta sammanhang anledning att påpeka att kabelnämnden inte bör inlåta sig i en prövning om vad en kommun tycker innan tillstånd ges. Det ankommer inte på kommuner att ingripa i och begränsa yttrandefriheten. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 3.

Det finns heller ingen anledning att strikt begränsa tillstånden till att gälla bara en kommun. Det kan faktiskt många gånger vara så att ett naturligt kabel-TV-område omfattar flera kommuner eller delar av kommuner. Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 5.

Att starta en kabel-TV-verksamhet är förenat med betydande investeringar av olika slag. Den som startar verksamheten måste ha en rimlig tid på sig. Tre år – som föreslås av utskottet – är en alltför kort tid, särskilt i ett uppbyggnadsskede. Tillstånd bör ges för en längre tid, lämpligen 5–10 år eller kanske ännu längre tid. Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 6.

Det är viktigt att framtidens kabel-TV i Sverige inte bara blir vidaresändningar av utländska satellitprogram. Också svenskproducerade program måste finnas i kabel-TV-näten. Men att producera sådana lokala svenska program är dyrt – mycket dyrt i vissa fall. Skall vi få en kabel-TV med svensk profil behövs det inkomstkällor. Det finns ingen rimlig möjlighet att finansiera en sådan här verksamhet uteslutande genom abonnemangsavgifter. Detta är totalt orealistiskt – det visar bl. a. den försöksverksamhet som har bedrivits under det senaste året.

Det är därför nödvändigt att finna andra finansieringskällor, och det naturligaste är då att tillåta reklam i kabel-TV. Den bästa hjälp svensk programprofil och svensk kultur kan få är att reklam tillåts. Det framstår också som näst intill löjeväckande att, som majoriteten vill, försöka begränsa utländska satellitsändningar som innehåller reklam som är speciellt riktad mot Sverige. Sådana åtgärder skulle, om de vidtogs, strida mot den grundlagsstadgade yttrande- och informationsfriheten och sakna stöd i det allmänna rättsmedvetandet. Skulle de tillämpas, blev det omedelbart fråga om lagprövning.

Jag yrkar bifall till reservationerna 7 och 8.

Vad ytterligare gäller finansieringsfrågorna är det viktigt att man inte förbjuder egen- och satellitsändningar i samma kanal. Om detta sker minskar möjligheterna att finansiera den egna produktionen, dvs. att se till att vi får bra svenska program i de kabel-TV-nät som kommer att byggas upp.

Jag yrkar bifall till reservation 11.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag uttrycka stor tillfredsställelse över att det i utskottet har varit möjligt att uppnå enighet om att vi skall tillämpa ett system för ingripanden mot fortsatt sändning som bygger på prövning i

yttrandefrihetsrättslig ordning. Det är utmärkt att vi har kunnat enas om denna fråga. Vi har från olika håll fått ge och ta, och jag tycker det är glädjande att det inom konstitutionsutskottet just när det gäller denna typ av yttrandefrihetsfrågor har funnits en stark känsla för vaktslående om yttrandefriheten. Även om vi på grund av tidsbrist ännu inte hunnit utarbeta ett lagförslag, kommer en sådan lag ändå att kunna träda i kraft samtidigt med resten av lagstiftningen. Det är glädjande att denna omdebatterade fråga härigenom har fått en lösning som alla kunnat sluta upp omkring.

Fru talman! Låt mig slutligen säga att jag, trots den tidsbrist vi har haft att kämpa emot och trots alla de problem som funnits, tycker att det är utmärkt att vi nu får en lagstiftning som är bättre anpassad till de krav som framtiden kommer att ställa på oss när det gäller vår förmåga att tillgodogöra oss den utveckling som nu sker så snabbt, att vi från politiskt håll ibland faktiskt har svårt att hinna med.

Anf. 124 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Fru talman! Utskottsbetänkandet om kabel-TV inrymmer betydande mått av enighet, men låt mig understryka att vad utskottet enats om ändå måste betraktas som provisoriska beslut. Framtidsbilden är osäker, och det blir med visshet så att utvecklingen kommer att kräva nya beslut allteftersom vi får erfarenhet av dess inverkan på området.

Det är dock betydelsefullt att vi nu kan besluta om ett regelverk, om än ett provisoriskt sådant. Nätanläggare, operatörer och programutgivare kan nu börja planera för sitt arbete. Konsumenterna får också en bild av det utbud som kommer att erbjudas dem.

Jag hävdar dessutom att vi handlar klokt i vårt land genom att nu lägga fast ramarna, innan en kabel-TV-explosion inträffar. Att komma i efterhand med lagstiftning är svårt – det har vi fått lära oss från Finland.

Jag nämnde nyss att framtidsbilden är osäker. Men så mycket kan sägas att situationen på TV-området nu förändras drastiskt. Från att ha varit ett nationellt medium blir TV nu ett internationellt sådant. Satellit- och kabeltekniken påskyndar denna förändring på ett avgörande sätt. Det finns de som ser denna förändring som ett hot, ett hot mot vår nationella identitet och mot vår kultur. Men man kan också se det hela som en utmaning.

I det sammanhanget vill jag gärna göra en liten utvikning och slå fast att det är centerns mening att Sveriges Television – vårt public service-företag – genom ett nytt avtal måste få ökade resurser för att ta upp kampen mot det internationella utbudet. På så sätt kan vi fortfarande hävda vårt kulturarv.

Vad vi får i positiv mening genom kabel och satellit är en ökad information och ökad valfrihet. Det är en viktig del av de fri- och rättigheter som vi har fastlagda i vår grundlag. Det höjdes på sin tid röster som krävde förbud mot parabolantennor. De rösterna har tystnat, som väl är.

Utskottet har särskilt stannat för en viktig yttrandefrihetsfråga. I propositionen föreslogs nämligen att den kommande kabelnämnden skulle få rätt att dra in koncessioner, att återkalla sändningstillstånd eller meddela sändningsförbud på grundval av programmets innehåll. Utskottet är ense om att

sådana frågor skall prövas i yttrandefrihetsmässig ordning, dvs. i domstol. Eftersom propositionen framlades mycket sent, långt efter utlovad tid, har det inte varit möjligt att nu utarbeta ändringar. De får behandlas till hösten.

Jag vill här gärna ge socialdemokraterna med Olle Svensson i spetsen en eloge för att de lyssnade på våra synpunkter i denna del. Vad som nu händer genom utskottets tydliga färdanvisning blir ett viktigt steg när det gäller utformningen av den kommande yttrandefrihetsgrundlagen. Så långt är vi alltså ense.

Sedan över till oenigheten.

Först har vi då reklamfrågan. Om denna har utskottsmajoriteten inte mycket att säga, och det kan man förstå. Här har utskottsmajoriteten mycket svaga argument. Man hänvisar till propositionen. Kanske kan vi få höra några argument här i debatten. Alla är vi ju medvetna om att de satellitprogram som kommer att distribueras via kabel inrymmer en betydande del reklaminslag. De kan inte skärmas av. TV-rutan kan i praktiken inte släckas. Men kulturministern tror enligt propositionen att man på en och samma gång kan upprätthålla ett principiellt reklamförbud och ändå tolerera ett visst mått av reklaminslag. Man skall alltså kunna förbjuda vidaresändning av en programkanal – och jag citerar ur 21 § mom. 3 i lagförslaget – ”om det i programkanalen under längre tid och i betydande omfattning har förekommit sådan kommersiell reklam som måste anses riktad särskilt till svenska konsumenter”.

Formuleringen har visserligen kunnat godtas av lagrådet, men det är värt att notera att det finns tveksamhet om hur den går ihop med Europakonventionen, som ju ger yttrandefriheten ett starkare skydd än vad som ges i den svenska grundlagen.

Sedan kommer nästa fråga: Hur skall en jury eller domstol i vårt land kunna klara av att tolka en så pass snårig lagparagraf? Jo, i propositionen har kulturministern försökt sätta kött på benen. Jag läser från s. 46 i propositionen: ”Diskussionen har inte övertygat mig om att det finns anledning frångå ståndpunkten att reklam i TV inte skall förekomma i Sverige. Denna princip bör i och för sig tillämpas oavsett sändningarnas ursprung. Begränsningarna bör emellertid avse endast sådan reklam som särskilt riktas till svenska konsumenter. Vid bedömningen bör kabelnämnden ta hänsyn till om reklamen utgår från speciellt svenska förhållanden. Därvid bör beaktas bl. a. om språket är svenska, om upplysningar lämnas om priser i svenska kronor, om försäljningsställen i Sverige eller om användning av varorna eller tjänsterna i svensk miljö.”

Låt oss nu, fru talman, ta ett ganska troligt exempel: Volvo visar vecka efter vecka sin nya bilmodell i en reklamsekvens i kabel-TV. Bilder visas från svensk vintermiljö, med svensk speakertext, med prisuppgifter både i kronor, pund och D-mark och med uppgift om att den kan köpas i varje svensk, norsk och dansk köpstad. Det framhålls särskilt att bilmodellen klarar både svensk kyla och tropisk värme.

Såvitt jag kan förstå är det lagens avsikt att sådana program skulle medföra förbud mot vidaresändning på upp till ett år. Om däremot Ford visar sin

bilmodell i norsk vintermiljö, med norsk speakertext, med pris i norska kronor liksom i pund och D-mark, med uppgift om att den kan köpas i varje nordisk köpstad, då skulle det vara helt O.K. Kulturministern sitter här i kammaren, och det vore intressant att få höra hans kommentar till detta reklamexempel.

Jag menar att exemplet visar hur diskutabelt lagförslaget är på denna punkt.

Jag yrkar bifall till reservation nr 7.

Vad sedan gäller reklam i egensändningar är läget ett annat. Enligt min mening finns det bara ett hållbart argument mot reklam-TV, och det är risken av att vår dagspress drabbas av minskade annonsinkomster. När det gäller lokala sändningar, finns den konkurrensrisken. Å andra sidan vet vi ju från försöksverksamheten att lokala egensändningar kostar så pass mycket att varken organisationer eller företag har råd att driva dem i längden. Kabel-TV-konsumenterna tycks heller inte vilja betala extra för lokala egensändningar. Därför har denna del av verksamheten redan inskränkts kraftigt, trots att det vore värdefullt om den finge drivas vidare. I massmediekommittén fäste vi mycket stor vikt just vid dessa lokala egensändningar.

Enligt centerns mening vore det värdefullt om man snabbt finge driva försök med reklamfinansierade egensändningar på ett antal platser – vi har föreslagit åtta. I dessa försök skall ortspressen naturligtvis delta. Det skulle ge de erfarenheter som behövs för att den nyligen tillsatta enmansutredningen om reklam i TV skall komma fram till meningsfulla resultat. Då får vi ett underlag för ett beslut dels i beredningen om ett radioavtal, dels det riksdagsbeslut som detta i sin tur skall åtföljas av.

Vad är man egentligen rädd för? Slår det illa ut så har vi fått den erfarenheten. Är man kanske rädd för att det skall slå väl ut?

Jag vill i alla fall yrka bifall till reservation 9.

Jag hinner kommentera ytterligare några reservationer helt kort.

Centern anser att gränsen för den s. k. frikretsen för koncessioner bör sättas vid 250 hushåll i stället för propositionens 50. Dels skulle detta avlasta kabelnämnden från en massa koncessionsärenden, dels är det viktigt att vi i det inledande skedet av kabelutbyggnaden inte hindrar tillkomsten av s. k. kabelöar. Jag tänker då inte bara på utvecklingen på landsbygd och mindre orter, utan också på det relativt stora antalet hyreshus med upp till 250 lägenheter. De som bor i samma hus måste anses ha en gemenskap som inte behöver regleras i lag. För övrigt har vi ju ett tidigare rättsfall i frågan, Skönstaholm, där intressegemenskap ansågs föreligga. I det fallet var det en villaägareförening. Ett hyreshus måste anses ha samma intressegemenskap.

Slutligen anser vi att det är befogat med ett uttalande från riksdagens sida om geografisk rättvisa beträffande kabelutbyggnaden, största möjliga likhet i anslutningsavgifter, och att inte vissa kommuner lämnas åt sitt öde när det gäller omfattningen av koncessionen geografiskt sett. Tekniken bör också redan från början formas så, att en framtida tvåvägskommunikation inte omöjliggörs. Vi anser också att blandning av program och viss central

programavveckling skall vara tillåten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 7, 9, 12, 13 och 14.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 125 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag måste börja med att säga att jag känner det som en nästan historisk situation. Det har inte hänt mig under de nio år jag suttit i riksdagen att jag två gånger stått i talarstolen och haft anledning ge socialdemokraterna i utskottet en eloge. Men jag tycker att den socialdemokratiska majoriteten i utskottet är värd en eloge. Den har visat sig villig att värna om yttrandefriheten.

Naturligtvis är det förvånande att det behövde ske till priset av att socialdemokraterna tvingades köra över sin egen regering. Men så mycket mera hedervärt att de i så fall ställde upp och gjorde detta. Regeringen anser tydligen att det var förenligt med yttrandefriheten att ett administrativt organ skulle ges befogenhet att dra in sändningstillstånd utifrån en prövning av programmets innehåll. Jag undrar faktiskt om regeringen egentligen förstod vad den föreslog. Det som hittills har ansetts vara ett rent grundskott mot demokratin när det gäller det tryckta ordet skulle nu plötsligt vara acceptabelt i fråga om ett annat medium. Yttrandefriheten är en skör planta, det fick vi åter bekräftat i denna proposition.

Samtidigt som det pågår ett arbete att på olika sätt stärka yttrandefriheten med utgångspunkt från vad som föreslås av yttrandefrihetsutredningen, så kommer regeringen med ett förslag som i ett fundamentalt avseende frångår de redan gällande principerna. Jag hade trott att konstitutionsutskottet i sitt arbete med yttrandefrihetsfrågor skulle kunna ägna sig åt att behandla förslag som innebär att demokratin förstärks och yttrandefriheten vidgas. Det var oroande att läsa att regeringen visade helt andra ambitioner. Blir det en särskild pressnämnd som skall dra in tidningars utgivningsbevis nästa gång? Det kan låta som en överdriven fråga, men när regeringen har accepterat och föreslagit indragningsrätt för en nämnd beträffande ett medium, skulle det naturligtvis kunna smitta av sig till ett annat. Det är därför, herr talman, som utskottets ställningstagande är så betydelsefullt. Det är tur att det finns socialdemokrater i riksdagen som har både förnuft, självständighet och styrka att stå emot sådana attacker på yttrandefriheten.

Tyvärr måste jag sluta lovsången här och i andra delar av betänkandet gå emot socialdemokraterna. Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 5, 7, 8 och 11.

Även om reservation 3 är den kortaste är den enligt min uppfattning den viktigaste. I folkpartiet menar vi nämligen att det också är principiellt viktigt att hålla samma frihet öppen för kabel-TV-sändningarna som för att starta en tidning. Det finns inga bärande motiv för att ställa upp en massa byråkratiska regler innan någon får sända på tråd till allmänheten. Vi har tryckfrihet i Sverige, och den försöker vi ändå alla värna om. Då måste vi också ha samma

frihet i fråga om andra media.

Så till reservation 5. Det är mycket möjligt – det är önskvärt – att många sändningar får lokal karaktär. Det är faktiskt inte skäl nog att med lagens hjälp sätta geografiska gränser för verksamheten. Årligt talat kan jag över huvud taget inte förstå vilket motiv som skulle kunna försvara denna klåfingrighet. Något bättre kan jag inte kalla detta begränsningsförslag. Det är klart att om man vill öka byråkratin i stället för mångfalden är detta ett utmärkt förslag. Det är bara det att vi inom folkpartiet tycker att frihet och mångfald är bättre än krångel och byråkrati. Därför kommer vi att rösta på reservation 5, där motionärerna alltså inte vill ha någon geografisk gräns för sändningarna.

Reservationerna 7 och 8 handlar båda om reklam. Vår inställning i denna fråga är lika given: det finns inte längre tillräckliga skäl för förbud. Eftersom också socialdemokraterna åtminstone har börjat fundera i sådana banor och har tillkallat en särskild utredare i denna fråga har jag för egen del hopp om att även regeringspartiet kommer att inse att motstånd mot reklam på denna punkt är meningslöst. Ni är välkomna till den åsikten, ju förr dess bättre.

Lika krångligt och obegripligt är förbudet mot sändning av satellit- och egna program i samma kanal. Jag vill i det fallet bara hänvisa till den längre texten i reservation 11.

Herr talman! Därmed har jag försökt att i den anda som vi enades om i början av debatten med viss självdisciplin förklara folkpartiets inställning i de här frågorna.

Anf. 126 MAJ KEMPE (vpk):

Herr talman! Till det betänkande som vi nu diskuterar, som handlar om radio- och TV-sändningar i kabelnät, har vänsterpartiet kommunisterna fogat tre reservationer. De här reservationerna bygger på de uppfattningar som vi fört fram i en motion på följande sätt.

Vänsterpartiet kommunisterna har konsekvent hävdat vikten av att radio- och TV-verksamheten garanteras en i förhållande till statsmakter och intressegrupper stark och oberoende ställning. Endast så garanteras den integritet som är nödvändig för att radio och TV skall kunna uppfylla sitt ansvar mot allmänheten och bedriva en självständig, kritiskt granskande verksamhet. Radio- och TV-bolagen skall stå i allmänhetens tjänst och tillhör samhällets viktigaste kulturförmedlande instrument.

Från vpk:s sida känner vi oro för att den nya mediesituationen i stort kan leda till ökade klassklyftor. Den sociala fördelningen av kunskaper, tillgången till relevant information inom olika grupper m. m. kan komma att dramatiskt förändras. Det här gäller såväl video- och satellit- som kabelutvecklingen.

Att det finns ett visst fog för den här oron tycker jag framgår med all tydlighet när man läser det nummer av Ny Dag som kom ut i dag, där en medieforskare och sociolog som heter Jan Ekekrantz framför sina synpunkter på utvecklingen. Där sägs bl. a.:

Aldrig har information haglat över oss som nu. Starka kommersiella

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

intressen driver fram en snabb utbyggnad av "informationssamhället". Datorer, satelliter och kablar lagrar och förmedlar kunskap. Blir vi då bättre informerade? Den nya teknologin gör oss på många sätt okunnigare, säger medieforskaren och sociologen Jan Ekekrantz. Informationen blir prissatt. Viktig information blir dyr medan skräp blir billigt. Den nya teknologin gör att tillgången till information blir mer beroende av vilket socialt skikt man tillhör. Den skapar nya motsättningar i samhället och delvis nya klassförhållanden.

Det här tål att fundera över, tycker jag. Han kanske inte har helt rätt, men han kanske inte har alldeles fel heller.

En utbyggnad av såväl kabel-TV som satellit-TV måste enligt vår mening styras av det faktum att de utgör massmedia som är av stor betydelse för vår demokrati. Redan förra året gav vi i en motion uttryck för den oro vi kände då för att televerket fått projektera en omfattande försöksverksamhet i total frånvaro av medie- och kulturpolitiska överväganden.

Den här problematiken tar vi upp i reservation 2, där vi understryker att den snabba tekniska utvecklingen i fråga om överföring av radio- och TV-program aktualiserar frågan om en demokratisk mediepolitik. Vi säger vidare att målsättningen vad gäller kabelutbyggnaden för samhällets del måste vara att användningen av den nya tekniken inte får bli ett hot mot demokratin och mot vår kulturella identitet.

I detta sammanhang vill jag också säga att jag starkt vänder mig mot försöken att göra frågan om kabel-TV till en yttrandefrihetsfråga. Vad det handlar om är att multinationella företag använder sig av den nya tekniken för att faktiskt pracka på människor sina uppfattningar.

I vår reservation 4 understryker vi vikten av att de boende och kommunerna får ett rejält inflytande över kabelsändningsverksamheten. Detta viftade Anders Björck nyss bort och ansåg ett sådant inflytande helt onödigt. Vi menar att det är mycket väsentligt. Borgerliga partier brukar ofta tala om lokalt inflytande och decentralisering, men i detta sammanhang är de tydligen inte med på noterna.

Vi anser att lokala kabelnämnder med vetorätt bör finnas i kommunerna, och det måste självfallet vara möjligt för hyresgästerna att motsätta sig en kabelutbyggnad som berör deras fastighet.

Slutligen tar vi i reservation 10 upp att det är viktigt att den lokala programproduktionen får tillräckliga resurser och att detta är nödvändigt för att motverka de krafter som hävdar att reklamfinansiering är en förutsättning för lokal produktion. Vidare framhåller vi att riksdagen bör uttala att reklam-TV är oförenligt med de kulturpolitiska målen.

Jag skall inte fördjupa mig i ämnet reklam – det är redan flera som har yttrat sig i denna fråga. Det som centerpartiets representant här sade var intressant. Det finns många problem i samband med reklam.

Reklam skall enligt propositionen inte få förekomma i de lokala programmen, men utländsk reklam kommer att tas ner via satellit. Vi tycker att det ur flera aspekter är betänkligt att man banar väg för utländsk TV-reklam. I förlängningen kommer det med stor sannolikhet att leda till ökade krav på att

de svenska TV-kanalerna skall öppnas för reklam.

Man kan också uttrycka saken på följande sätt, och jag citerar nu på nytt den medicforskare som jag tidigare nämnde: "Den teknologiska utvecklingen och de ekonomiska intressenterna springer ifrån politikerna. Medan de diskuterar om vi ska ha reklam i TV införs den via satelliterna."

Han säger vidare att det hade varit på sin plats att om den nya tekniken ha en diskussion liknande den som vi för några år sedan hade om kärnkraften.

När nu utvecklingen tycks gå i en riktning mot att vi om några år har så många kanaler i TV att programutbudet mångdubblas, är det svårt att inte göra följande reflexion: Har vi behov av detta? Vilka är det som är intresserade av en sådan mängd TV-program? Skall vi få storkonsumenter av TV? Jag känner mig tveksam inför denna utveckling.

Jag vill gärna kommentera att vår framtidsminister Ingvar Carlsson har gjort en jämförelse och sagt att satsningen på glasfiberkabel, optisk kabel, som är nödvändig för kabel-TV, är en lika stor satsning som på sin tid utbyggnaden av järnvägarna var. Jämförelsen haltar dock på en mycket avgörande punkt. Järnvägarna gjorde att människor närmade sig varandra. Järnvägarna ökade kontakten människor emellan. Spridningen av kabel-TV däremot kommer förmodligen att innebära motsatsen – ytterligare isolering.

Med detta yrkar jag bifall till vpk:s reservationer till betänkandet.

Anf. 127 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Glädjande nog har vi kommit fram till en betydande enighet i utskottet om de viktiga principiella frågor som aktualiseras i samband med påbörjandet av en mer reguljär verksamhet med radio- och TV-sändningar i kabelnät. Jag syftar därvid i första hand på ansvarsreglernas utformning och bejakandet av – vilket faktiskt skett från samtliga partier – att det är nödvändigt med ett koncessionssystem.

Som socialdemokratisk utskottsledamot får man väl kanske ta det här med beröm och klander med en klackspark. Under granskningsarbetet fick vi ju höra vilka osjälvtändiga medlöpare vi var till regeringen. I Expressen utnämndes jag till kandidat lämplig för en post som minister i ett lojalitetsdepartement. Det är väl så att vi får försöka att göra bedömningar i fråga för fråga.

I ansvarsfrågan har vi i utskottet haft att utgå från massmediekommitténs och yttrandefrihetsutredningens förslag till lösningar. I propositionen, som i stort sett följer partiöverenskommelsen i massmediekommittén, betonas dock att ändringar kan aktualiseras i samband med beredningen av förslagen om yttrandefrihetsgrundlag. Utgångspunkten för denna har ju varit att i största möjliga utsträckning för olika medier kunna synkronisera reglerna när det gäller beivrande av yttrandefrihetsbrott.

De båda kommittéerna har kommit till samma slutsats – det vill jag gärna understryka – i fråga om att det måste skapas möjligheter för ingripanden och även i fråga om i vilka fall sådana ingripanden skall kunna ske. Det gäller företeelser som våldsförställningar och pornografiska skildringar. Vidare har ifrågasatts ingrepp mot program som ger uttryck för rasdiskriminering och hets mot folkgrupp.

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

Konstitutionsutskottet har i samband med behandlingen av förslag om åtgärder mot videogram med våldsinslag principiellt uttalat sig för att skydda barn och ungdomar mot skadeverkningar av våldsförställningar. Att införa ett dylikt skydd var enligt utskottet uppenbarligen ett sådant särskilt viktigt skäl som enligt 2 kap. 13 § första stycket regeringsformen får föranleda begränsningar i yttrandefriheten.

Utskottet delar alltså så långt föredragande statsrådets uppfattning att ingripanden får göras i de i propositionen omnämnda fallen.

Däremot innebär utskottets ställningstagande, som andra talare här har varit inne på, att man förordar en annan metod då det gäller förfarandet vid eventuella ingripanden. Det betonas med eftertryck att det inte kan anses tillfredsställande att ett administrativt organ – kabelnämnden – får befogenhet att återkalla sändningstillstånd eller meddela sändningsförbud på grund av programmets innehåll. Som sin principiella uppfattning uttalar utskottet att sådana frågor bör prövas i yttrandefrihetsrättslig ordning, huvudsakligen i enlighet med yttrandefrihetsutredningens förslag.

Som en konsekvens av vårt ställningstagande uppskjuter vi till hösten behandlingen av dels hela ansvarighetspropositionen från justitieministern med följdmotioner, dels de delar av lagen om lokala kabelsändningar som rör ingripanden på grund av programmets innehåll. Avsikten är att utskottet skall hinna med en omarbetning av lagförslagen i så god tid att lagstiftningen i dess helhet enligt de ursprungliga planerna skall kunna träda i kraft den 1 januari 1986.

Jag delar bl. a. Anders Björcks uppfattning att det är värdefullt att vi i det här landet, i motsats till vad som är fallet i många andra länder, får en lagstiftning till stånd, när utvecklingen på detta område börjar få en större omfattning. Det är således värdefullt att ha en lagstiftning. Inte minst har vi massmediekommittén att tacka för det förarbete som denna gjort.

I betänkandet – det gäller då inte ansvarsfrågan – ansluter man sig helt till propositionen. Det innebär ett fullföljande av den partiöverenskommelse – bl. a. Anders Björck och Sven-Erik Nordin deltog – som träffades i massmediekommittén. Jag vill deklarera att det är min uppfattning – Anders Björck talade ju här om den tidspress som varit – att de reservationer som har framförts i många fall berör detaljfrågor. Men också vissa principiella skiljelinjer framträder i synen på massmediepolitiken. Det gäller särskilt reklamfrågan.

De borgerliga partierna är ense enbart på en punkt, nämligen om ett avståndstagande när det gäller sanktioner mot reklam innehåll i satellitsändningar. Inte heller regeringen eller utskottsmajoriteten är beredda att förordar ett förbud. Men i samband med behandlingen av lagförslaget i höst får frågan om införande av vissa restriktiva bestämmelser övervägas.

Beträffande reklambudet i egensändningar följer centern sin linje och förordar en begränsad försöksverksamhet, medan moderaterna och folkpartiet fullt ut släpper in reklamen i kabel-TV. Gentemot dessa ställningstaganden – som, åtminstone vad gäller centern, innebär ett avsteg från tidigare intagen ståndpunkt – hävdar utskottsmajoriteten nu, liksom tidigare, att

reklam bör hållas borta från radio och television. Skälen härtill har redovisats i många sammanhang, även i propositionen. Skälen är följande: effekterna för dagspressens annonsintäkter, risken för otillbörlig påverkan från reklamintressen på programverksamheten samt ogynnsamma verkningar från konsumentpolitiska utgångspunkter.

I de motioner från vpk som här har behandlats och berörts framförs litet skilda synpunkter – en del av intresse, andra av mindre intresse enligt min mening. Men vad gäller de delar där de kulturpolitiska synpunkterna beträffande medieutvecklingen berörs tycker jag – och det har både kulturutskottet och konstitutionsutskottet framhållit – att man kan säga att vi har kommit till slutsatsen att de flesta kraven är tillgodosedda och att det inte finns någon anledning för riksdagen att göra några särskilda uttalanden. Jag vill understryka de synpunkter som majoriteten i både kulturutskottet och konstitutionsutskottet har framfört i detta sammanhang.

Då det gäller de detaljsynpunkter som har framförts här av de borgerliga talarna hänvisar jag till statsrådets uttalande, att den osäkerhet som följer av den snabba tekniska utvecklingen i och för sig kan göra det nödvändigt med en omprövning av reglerna inom en förhållandevis kort tid. Just med tanke på tidspressen har vi från majoritetens sida ansett det vara rimligt att i samtliga fall följa den avvägning som har gjorts i massmediekommittén. Denna avvägning har statsrådet följt och den grundar sig på en enhällig utredning. Anders Björck vitsordade att man där har arbetat grundligt för att nå fram till en ståndpunkt. Därför tycker jag att det är rimligt att man följer det som massmediekommittén har kommit fram till.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 128 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Jag måste få replikera på Olle Svenssons inlägg vad avser reklamfrågan. Det är faktiskt så att vi haft en försöksverksamhet under innevarande och delar av föregående år. Försöken har ägt rum på ett antal platser. Jag skulle vilja fråga Olle Svensson vilka slutsatser han drar av försöken. Det är ju en genomgående uppfattning att kabel-TV har visat sig vara dyrbart. Det har inte varit möjligt att finansiera det hela, och flera av försöken lades ned långt tidigare än man hade beräknat.

Vad vi nu gör, herr talman, är att vi bygger upp ramen för den framtida kabel-TV-verksamheten, men det finns anledning att fråga: Varmed skola vi betala, för att citera en känd sång. Jag vill rikta en direkt fråga till Olle Svensson som den socialdemokratiska utskottsrepresentanten här: Hur tror han och hans partivänner att det skall vara möjligt att finansiera en svensk kabel-TV-verksamhet med svenska program, om icke reklam tillåts? Eftersom Olle Svensson vill förbjuda reklam blir min direkta fråga till Olle Svensson: På vilket annat sätt tänker sig socialdemokraterna att programverksamheten faktiskt skall betalas?

Herr talman! Jag tror det är viktigt att vi får ett konkret svar på den frågan här och nu, därför att det är möjligt att Olle Svensson och hans partivänner

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

har andra finansieringsformer i bakfickan, som ingen av oss tidigare har hört talas om.

Anf. 129 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Olle Svensson fäste sig i sitt anförande vid att det skulle ha skett en viss glidning i centerns uppfattning beträffande reklam i egensändningar. När det gäller den utifrån kommande reklamen hade Anders Björck, jag och Levin gemensam reservation.

Det bör påpekas att det har gått ett år sedan utredningen lades fram. Massmediekommittén fick tyvärr inte arbeta på så sätt att den kunde följa de pågående försöken så långt att några bestämda slutsatser kunde dras av dem. Den försöksverksamheten har sedan fortsatt och lett till en, som jag bedömer det, ganska intressant omsvängning från dagspressens sida.

För ett år sedan var dagspressen nästan helt enig om att reklamslag, både i riksprogram och i lokala egensändningar i kabel-TV, skulle drabba dagspressen. I dag är man inte alls lika säker på detta. De dagstidningar som har deltagit i de lokala kabel-TV-försöken är för sin del helt på det klara med att om man skall kunna fortsätta att bedriva sändningsverksamheten och om vi skall kunna ge något utbud vid sidan av Sveriges television, som ju inte går ner till lokal nivå, måste det skapas ekonomiska förutsättningar för detta. De kan, enligt dem som har sysslat med frågan, inte skapas på annat sätt än att man får ta till reklamintäkter.

Anders Björck ställde en fråga till Olle Svensson, och jag kan upprepa den också: Vad finns det för andra, hemliga möjligheter? Ja, det stod faktiskt i propositionen att man tänkt sig att kabelnämnden skulle ta in avgifter från dem som fått koncessioner och sedan dela ut pengar till den lokala verksamheten. Så står det, men var och en klok läsare har helt klart för sig att om det blir något flöde i den andra riktningen, så är det småpengar och ingenting annat. Därför tycker jag att det vore skäl att dra slutsatser av utvecklingen och framför allt att våga sig på att pröva hur det hela slår ut. Sedan kan man fatta ett beslut med bättre samvete.

Anf. 130 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det är en ganska viktig principiell fråga som här tas upp: Hur skall kabel-TV bli ett positivt inslag i det svenska massmediesamhället?

Man får inte glömma, när man hänvisar till regeringsformen, att där finns också bestämmelser om informationsfriheten – det gäller också att garantera människorna ett så bra utbud som möjligt. I propositionen finns varningar för en utveckling som innebär att verksamhetens lokala karaktär suddas ut och att man får in i stort sett centralt utsända program.

Jag kan återropa erfarenheter från Finland. Vi är inte ett dugg intresserade av att följa t. ex. vad kommunfullmäktige sysslar med, sade man där, för det är det ingen människa som tittar på, utan vad vi är intresserade av är att köra vidare med filmer av olika slag.

Det är viktigt med de garderingar som görs i förslaget, för att se till att de lokala kanalerna får ett innehåll som är värdefullt utifrån utgångspunkten att

de lokala programmen skall komplettera det övriga utbudet.

Kritikerna säger att det händer ingenting om man inte släpper till reklammedel. Jag förde en debatt med Karin Ahrlands partivän Manne Ståhl på 1950-talet, när TV skulle införas. Jag hade nämligen skrivit en broschyr om TV alldeles efter det att TV-utredningens förslag hade kommit. Han påstod att socialdemokraterna skulle sätta käppar i hjulen för televisionens utveckling i och med att vi inte ville tillåta reklam i TV!

Det blev en snabbare TV-utveckling i Sverige än i något annat land. Även färg-TV-utvecklingen gick snabbare. Det patentmedel ni alltid pekar på, reklamen, behövdes inte.

Sedan vill jag fråga Sven-Erik Nordin om han verkligen är beredd att ställa sig på Anders Björcks sida och påstå att reklam är det medel man har för att finansiera de här sändningarna. I så fall går Sven-Erik Nordin mot sin egen reservation.

I reservation 9 finns ett förslag om försöksverksamhet, och sedan står det: "Med detta förslag har utskottet inte slutgiltigt accepterat reklam som finansieringskälla. Resultaten från en försöksverksamhet av det slag utskottet förordat kommer att utgöra ett värdefullt underlag -- --."

Reservanterna, av vilka Sven-Erik Nordin är en, behöver försöksverksamheten för att komma till beslut. Han ställer där inte upp på de tvärsäkra omdömen som Anders Björck kommer med i finansieringsfrågan.

Anf. 131 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Olle Svensson svarade inte på min fråga: Hur skall vi i fortsättningen betala de svenska kabel-TV-programmen? Jag vill därför upprepa: Har ni på socialdemokratiskt håll några hemliga finansieringskällor, eftersom ni inte vill tillåta reklam?

Försöksverksamheten har ju klart visat att det inte går att finansiera svenska kabel-TV-program med hjälp av abonnemangsavgifter. De svenska hushållen slänger inte fram en tusenlapp per år eller vad det kan handla om för att se lokala TV-program några timmar i veckan eller vad det nu kan vara fråga om. Det tillåter inte hushållens ekonomi.

Om man inte har reklam som intäktskälla, måste man hitta på någonting annat.

Herr talman! Jag brinner av nyfikenhet att få höra hur Olle Svensson har tänkt sig den här finansieringen. Om man inte får reklam – jag talar nu om reklam i svenska program – vad kommer att hända då? Det vet vi redan. Just nu håller man nämligen på att kabla upp landet. HSB, Riksbyggen och andra är verkligen på bettet. Men i dessa kabelnät sänds inga svenskproducerade program att tala om. Där sänds utländska satellitprogram med utländsk reklam. Det handlar om rena satellitkabel-TV-nät. Det är naturligtvis inte så tokigt det heller ur konsumenternas synpunkt. Men man skall då inte komma och påstå att man med den här kabelpolitiken gynnar och främjar svensk produktion av svenska program. Det är icke sant. Man gynnar utländsk TV-satellitverksamhet och inget annat. Jag undrar om detta verkligen var socialdemokraternas avsikt. Det går inte att blunda för realiteterna.

Herr talman! Vi må ha olika känslor för eller mot reklam – det finns starka emotionella uppfattningar i den här frågan. Men vi måste ändå vara hederliga och säga som det är, nämligen att man inte kan låta svenska folket betala så mycket som det behövs i abonnemangsavgifter för att få svenskproducerade program.

Jag upprepar än en gång min fråga till Olle Svensson: Vill socialdemokraterna att kabel-TV skall bli en satellitkabel-TV, eller vill socialdemokraterna bidra till att den skall bestå av kvalitativt goda svenska lokalt producerade program?

Anf. 132 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Skillnaden mellan Olle Svensson och mig består i att jag i dag inte är beredd att principiellt acceptera reklam i egensändningarna för framtiden. Men jag är inte rädd att göra ett försök. Men det törs inte Olle Svensson. Han tar på sig skygglapparna. Om han är därtill kommenderad eller om han har en övertygelse lämnar jag därhän. Men han vill inte ens göra ett försök. Jag undrade i mitt inledningsanförande vad man är rädd för. Slår det illa ut är det ju ändå bara ett försök. Är man rädd för att det skall slå väl ut?

Jag ställde några frågor om ytterligare argument mot reklam. Då mumlade Olle Svensson något i skägget om att reklam kan skapa ett beroendeförhållande. Nåväl: Låt oss då slå fast att reklam tillhör informationsrättigheterna. Reklam i form av annonser har vi ständigt mött i tidningarna. Jag tror inte att förre chefredaktören för Folket, Olle Svensson, någonsin har känt sig särskilt beroende som publicist, trots att Folket har innehållit åtskilliga sidor med annonser.

Anf. 133 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Säkert kommer Sven-Erik Nordin vid den stundande stämman med centerpartiet att få föra en ganska allvarlig debatt kring det som tidigare varit centerpartiets linje, nämligen att man inte behöver släppa in reklam i radio och TV, eftersom det finns möjligheter att på annat sätt skaffa underlag för verksamheten. Jag vill betona att vad vi här nu lägger grunden till är en lagstiftning som berör radio- och TV-sändningar i kabelnät, och vi har stora möjligheter att pröva olika lösningar när det gäller finansieringen i framtiden.

Jag har en mycket stark känsla av att man vid sidan av Sveriges Radios verksamhet, som har speciella förpliktelser enligt avtal, öppnar ett friare marknadsutbud. Då tror jag nog att man bör pröva svenska folkets intresse för detta, eftersom det är svenska folket som får betala för detta, oberoende av om det blir reklam i TV i dessa kabelnät eller ej. Det är inget tvivel om den saken. Den finansieringen är ingenting som erbjuds gratis. Och om man släpper in ett friare system, så kanske det inte är så dumt att också ställa krav på dem som vill ha det och skall bestämma utvecklingen av det, om de är beredda att betala för den utvecklingen. Man vill kanske ta det litet lugnt i början. Vad är det för skada med det i så fall?

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

Herr talman! Satellittekniken är inte ny. Det är däremot tillgången på satellitkapacitet för att sända TV-program. Först för några år sedan blev det klart för en större allmänhet att kommunikationssatelliterna, som intill dess hade använts för kommunikation mellan TV-företag, också skulle komma att användas för att förse allmänheten med TV-program. I dag finns det fyra eller fem satellitprogram som kan ses i Sverige, och före årsskiftet kan det vara fråga om ett dussin.

Inte heller kabelnät är någon ny företeelse. I många länder i Europa har man sedan länge kabelnät för att förse sig med grannländernas attraktiva TV-program. För Sveriges del har intresset för att anlägga kabelnät väckts först med satelliterna, eftersom kabelnät är en förutsättning för att hushållen skall kunna ta emot program som kommer från kommunikationssatelliter.

Kabelnäten ger emellertid inte bara möjlighet att sända satellit-TV utan också möjlighet att sända lokala radio- och TV-program. Kabelnäten ger alltså nya möjligheter för lokal kommunikation, vilket ju kan visa sig värdefullt för information och opinionsbildning.

När ett massmedium växer fram så snabbt som satellit-TV och kabel-TV har gjort, är det svårt både för lagstiftare och för allmänhet att hänga med i svängarna. Under det första skedet kommer många olika idéer fram. Många företag kastar sig in i jakten i förhoppning om att kunna skapa sig förtjänster. Risken är stor att utvecklingen under en sådan första period kommer in i banor som kan visa sig mindre önskvärda och som det kan ta lång tid att rätta till.

Jag vill i det sammanhanget gärna påminna om att förutvarande statssekreteraren Bert Levin en gång i en artikel i den här frågan påminde om att vi med denna teknik ger oss in på "elektronikens motorvägar". Jag tror att han har rätt i det. Det är ganska naturligt att motorvägar kräver trafikregler. Man måste ha andra föreskrifter för trafik på motorvägar än man har när det gäller att ge sig ut på skogspromenad. Det är det som det handlar om när vi diskuterar regelsystemen för satellitmottagning och sändning över kabelnät.

Det var alltså nödvändigt att snabbt få fram regler för en verksamhet som var under etablering. Det var viktigt att få erfarenheter genom en begränsad försöksverksamhet. Parallellt med att massmediekommittén utarbetade sitt lagförslag har det alltså pågått försöksverksamhet med satellitmottagning och egensändning i kabelnät.

Den proposition som nu har framlagts kommer i ett tidigt skede av utvecklingen inom satellit- och kabelområdena. Jag har i propositionen understrukt att den fortsatta utvecklingen är svår att förutse och att de regler som nu beslutas därför kan behöva ändras efter relativt kort tid. Men jag återkommer till att även om det är en i någon mån provisorisk lagstiftning som vi måste ta ställning till, så är det nödvändigt att den antas eftersom vi kommer in på elektronikens motorvägar.

De föreslagna reglerna har två huvudsyften. Det första huvudsyftet är att de skall säkerställa att det nya mediet kabel-TV blir tillgängligt för olika grupper som vill använda det – att kabelnäten verkligen förstärker yttrande-

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

frihet och informationsfrihet. En del av dem som har diskuterat detta har bara sett det som en fråga om att ge nätbyggare möjlighet att tillhandahålla nät. Det vore ungefär som att sätta upp en brevlåda i hyreshuset och låta fastighetsägaren ensam ha tillgång till nyckeln. Det är faktiskt viktigt att man garanterar att breven kommer fram till sina mottagare. Det är det som är skälet till att det regelsystem föreslås som vi föreslår i denna proposition.

Det andra huvudsyftet är att bygga upp en spärr mot ett programinnehåll som vi inte vill ha i radio och TV och inte heller i film och videogram. Därför finns det regler om rashets, våld och pornografi. Den som sänder program med ett sådant innehåll skall kunna mista sändningstillståndet. För satellit-program skall man kunna förbjuda fortsatt vidareändning.

Massmediekommittén, den utredning som föregick propositionen, hade representanter för fyra partier i riksdagen. De hade naturligtvis i olika stycken skild syn på de frågor som kommittén skulle behandla. Jag tyckte emellertid att det var mycket glädjande när betänkandet lämnades och jag kunde komma fram till att kommittén var enig på alla punkter utom när det gällde reklamen. Jag har också när propositionen utarbetats tagit hänsyn till den enigheten och de förslag som massmediekommittén har lagt fram.

Vilka var det då som ingick i massmediekommittén? Ja, det var Anders Björck, Sven-Erik Nordin, förutvarande statssekreteraren Bert Levin, från socialdemokratiskt håll Leif Andersson, Georg Andersson och Yvonne Sandberg-Fries. Jag blev något förvånad, när jag mötte reaktionen från de borgerliga partierna när lagförslagen lades fram. Förslagen till åtgärder mot sändningar som innehöll våld, pornografi och hets mot folkgrupp hade faktiskt deras egna representanter i kommittén ställt sig bakom. Nu utmålades dessa förslag plötsligt som grova hot mot yttrandefriheten.

Jag respekterar Sven-Erik Nordins uppfattning. Jag respekterar Anders Björcks uppfattning. Men jag är mycket tacksam om jag kan få hjälp med att få uppgift om vilken av uppfattningarna jag skall respektera. Är det den ni hyser i dag, eller är det den ni hyste i går? Faktum är ju att ni har era namn på det betänkande på vilket detta förslag bygger.

Anders Björck sade i sitt inlägg att man blev ense i massmediekommittén därför att man hade tillräcklig tid på sig. Det skulle möjligen tyda på att det var den förra uppfattningen som var den fasta. Men jag har ingen anledning att invända mot att en ledamot av riksdagen ändrar sig. Jag kan ju konstatera att Bert Levin inte finns i riksdagen. Jag förutsätter alltså att det är Karin Ahrland som har omvänt Anders Björck och Sven-Erik Nordin från den uppfattning som Bert Levin sannolikt hade provocerat dem att inta i den uppgörelse man kom fram till i kommittén förra året. Jag har som sagt ingen anledning att förebrå en ledamot för att han ändrar uppfattning. Det är rimligt att man gör under en sakbehandling, men jag tycker att jag har en viss anledning att fråga hur man, om man nu gör detta, kan rikta en mycket grov kritik mot den uppfattning som man intog året innan utan att med ett ord förklara att man då var beredd att inta den uppfattningen och ställa sig bakom förslaget. Faktum är ju att förslaget är framlagt mot bakgrund av en enig kommitté.

Jag ser detta snarast som ett uttryck för en iver och en oro inför den stundande valrörelsen, där de borgerliga partierna desperat söker profilera sig inför väljarna. Jag hoppas alltså att denna punkt skall vara undantaget.

Jag kan konstatera att konstitutionsutskottet i övrigt i huvudsak har ställt sig bakom principerna när det gäller de frågor som anges i propositionen. Man förordar ett koncessionssystem för kabel-TV. Man anser också att brott mot förbudet mot våld, pornografi och rasdiskriminering i programmen skall kunna leda till ingripanden mot fortsatt sändning.

På en punkt avviker utskottets uppfattning från den som kommer till uttryck i propositionen. Det gäller proceduren för besluten, och den frågan får vi diskutera vidare i höst. Vi får också tillfälle att i höst diskutera frågan om åtgärder mot reklam i programmen. Jag skall beträffande reklamfrågan nöja mig med att påpeka i synnerhet för Sven-Erik Nordin, att begränsning för utifrån kommande reklam i satellitsändningar inte är någonting som Sverige som reklamfritt TV-land har haft anledning att särskilt intensivt diskutera. Den diskussionen förekommer över hela Europa. Man för den mest frenetiskt i de länder där man har reklamfinansierade TV-företag. Där funderar man över hur man skall kunna säkerställa sina egna nationella reklam-TV-företags affärer gentemot den reklam som kommer utifrån och är direkt riktad till det egna landet. Det berättas att i varje fall ett av de länder som tar emot Sky Channel – denna reklamfinansierade kanal – som villkor för att ta emot dess program har ställt upp att man inte tar emot annonser som riktar sig till det egna landets publik, eftersom det skulle kunna störa reklam-TV-företagets affärer.

När det gäller övriga reservationer kan jag konstatera att de borgerliga partierna i stort sett har gått tillbaka till de ståndpunkter som de förfäktade i kommittéarbetet. Moderaterna och folkpartiet vill försvaga inflytandet för kommuner och boende. Man vill alltså göra rent hus med de regler som syftar till att säkerställa egensändningarnas lokala karaktär. Man kan göra dem i stort sett till rikstäckande reklamkanaler i kabelnätet. Vi är angelägna om att få möjligheter till en lokal kabelverksamhet.

Centerpartiet går inte riktigt lika långt på den här vägen, men ståndpunkterna stämmer väl överens med den iakttagelse som man kan göra beträffande de borgerliga partierna i dag, nämligen att de ser kommunikationsmöjligheter företrädesvis som handelsvaror och människor företrädesvis som objekt för marknadsföringskampanjer. Möjligen bör yttrandefrihetsdiskussionen ses också i det perspektivet.

Anf. 135 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Sedan massmediekommittén framlade sitt betänkande har vi haft en försöksverksamhet med kabel-TV. Yttrandefrihetsutredningen har kommit med sina förslag på området, vi har haft en omfattande remissomgång och lagrådet har granskat förslaget. Menar verkligen Bengt Göransson att vi icke skulle ta någon hänsyn till dessa fyra faktorer inför utskottsbehandlingen och därigenom frånhända oss varje möjlighet att ändra på förslaget? Sanningen är ju den att även regeringen på ett flertal punkter har ändrat i

massmediekommitténs förslag – jag skall inte ta upp tiden med en uppräkn-
ning härav – bl. a. under intryck av kritik framförd under remissomgången, i
samband med lagrådsgranskningen osv.

Jag vill vidare understryka, herr Göransson, att någon grov kritik i varje
fall inte från mitt håll har riktats mot propositionen. Däremot har vi haft olika
uppfattningar i en del frågor, och det är alldeles naturligt att så är fallet. Men
jag vill ändå understryka att det icke är rimligt att ett riksdagsutskott, på
grund av allvarliga förseningar i kanslihuset, får en dryg vecka på sig att
diskutera invecklade massmediala frågor med en mycket komplicerad
yttrandefrihetsjuridik. Jag menar att det säkerligen hade funnits möjligheter
att komma överens på ytterligare punkter, om vi hade haft tid för detta. Att vi
nu icke hade det kan sannerligen icke konstitutionsutskottet lastas för, utan
ansvaret härför ligger helt och hållet på regeringen.

Anf. 136 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att jag uppskattar att kulturministern gör
oss glädjen att vara närvarande i den debatt där vi behandlar denna
proposition. Han är onekligen berörd av debatten, eftersom han skrev de
tilläggsdirektiv som massmediekommittén hade att följa. Man måste ju vara
trogen de givna direktiven, även om den egna uppfattningen inte till alla
delar överensstämmer med de tankar som genomsyrar direktiven.

Kulturministern ställer en del konstiga frågor. Jag skall lyssna, säger han,
men skall jag lyssna på uppfattningen från i går, den som kommittén hade,
eller på den som framförs i dag? Ja, lyssna i tur och ordning!

Jag tycker att kulturministerns inlägg vittnar om ett statiskt tänkesätt, som
man absolut inte skall ha i dessa frågor. Man kan ha ett statiskt tänkesätt när
det gäller att hävda yttrandefrihetens grundsatser, men inte när man skall
möta en teknisk utveckling och inte heller när det gäller att möta en kraftfull
remissopinion. Den måste vi som politiker lyssna till, oavsett om vi är
riksdagsledamöter eller om vi är statsråd.

Mitt goda råd till kulturministern – så länge han nu sitter på denna post – är
att han skall lyssna på opinionen. Se också till att enmansutredaren får litet
vidare direktiv, för att vi skall få ett tillräckligt gott underlag för den
reklamdebatt som vi kommer att föra längre fram i tiden.

Jag har inte lyckats locka kulturministern till någon djupare debatt i den
här frågan, men jag vill påpeka en sak. Det är lätt att säga: Nu lagstiftar vi om
den utifrån kommande reklamen, men kom ihåg att denna lagstiftning bara
gäller kommunikationssatelliterna! Det som kommer från direktsändande
satelliter – de kan finnas här om ytterligare ett år – kan vi inte lagreglera,
därför att det är rundradiosändningar, och dem skall vi ju inte stoppa.

Vad är det för konsekvens i att det inte skall krävas koncession för
kabelsändningar som når högst 50 hushåll men att bilan faller och det krävs
koncession om det är fler än 50 hushåll?

Anf. 137 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Kulturministern åberopar folkpartisten Bert Levins tal om elektronikens motorvägar som kräver regler. Ja, det krävs vissa regler för kabel-TV också. Vi har i och för sig inte haft någon invändning mot att det kommer en lag. Tvärtom kan jag ställa upp och säga att det är mycket bra att vi får en lag i god tid, så att vi inte blir överkörda när allt redan finns här och vi skall lagstifta i efterhand. Men, herr talman, det är fråga om vilka regler man har både för motorvägar, skogsbilvägar och vanliga vägar. Vi har i folkpartiet inte uppskattat vissa av reglerna i regeringens lagförslag – det är vad det handlar om.

Bengt Göransson frågar om det är jag som har övertalat de två andra herrarna i kommittén att ändra ståndpunkt. Jag skall erkänna att jag i så fall inte har behövt arbeta hårt, mycket och länge – det fanns för övrigt inte tid till det. Jag kunde däremot mycket saktmodigt – så saktmodigt som jag nu kan – hänvisa till folkpartiets partimotion, där det t. o. m. fanns ett lagförslag.

Anf. 138 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Det är uppenbart att både Anders Björck och Sven-Erik Nordin har vissa bekymmer med sin ändrade ståndpunkt. De förebrår regeringen för propositionen och för den pressade tidsram som utskottet har haft, och det kan jag beklaga. Jag vill emellertid erinra om att den proposition som lades fram byggde på ett enigt förslag från massmediekommittén, utom på någon punkt där vi visste vad vi hade för reservation och ståndpunkterna då var väl kända. Lagrådsremissen var också känd till sitt innehåll på ett tidigt stadium. Innehållet har alltså varit bekant.

Låt mig också peka på att massmediekommitténs förslag inte kom före yttrandefrihetsutredningen, utan det kom efter. Man kände till yttrandefrihetsutredningens förslag vid den tidpunkt då massmediekommittén enades om sina ställningstaganden. Också detta är viktigt att känna till.

Sven-Erik Nordin löser problemet för sig på ett för honom mycket enkelt sätt. Han hänvisar beträffande sina ståndpunkter i massmediekommittén till att han kände en förpliktelse att vara trogen mot direktiven – förmodligen mot de förhoppningar om resultatet av utredningen som regeringen kunde hysa med anledning av de direktiven. Han hänvisar i övrigt till protokollens datering, som han anser att jag skall kontrollera. Man skall alltså läsa hans uppfattningar i tur och ordning men uppenbarligen inte förutsätta att han står fast vid någon ståndpunkt.

Anf. 139 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Det är en stor skillnad i tonfall mellan utskottets talesman Olle Svensson och kulturministern. Olle Svensson har uttryckt sin glädje över att vi har kunnat bli eniga på den grund som massmediekommittén lade. Kulturministern visar, milt sagt, dåligt humör och är argsint över att det har skett vissa förändringar. Det här får man väl göra upp inom socialdemokratien. Men jag tycker nog att Olle Svenssons sätt att närma sig problemet är betydligt mer konstruktivt för ett fortsatt samarbete om frågorna än

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

kulturministerns. Vi har ändå lyckats enas på en rad väsentliga punkter i detta mycket viktiga lagförslag, och jag uttryckte i inledningen till mitt anförande en stor glädje över detta.

Bengt Göransson kan inte rimligen mena att man inte skulle ta någon hänsyn till den debatt som följde på yttrandefrihetsutredningens betänkande, till remissomgången eller till lagrådsremissen, där vi, om jag minns rätt, fick ett 35-sidigt yttrande med en lång rad synpunkter och en på vissa punkter stark kritik mot förslaget. Så lätt får man inte handskas med lagrådsremisser. Då kan vi lika väl avskaffa den typen av granskning.

Mot bakgrund av alla de synpunkter som lämnats måste det väl ändå vara rimligt att utskottet får göra åtminstone några markeringar, i all synnerhet som vi hade bara en dryg vecka på oss att resonera om det hela. Jag tycker faktiskt inte det är särskilt anmärkningsvärt.

Jag tycker inte heller att man skall moralisera. Som det har understrukits satt jag i massmediekommittén, och jag kommer ihåg en överenskommelse som vi under påsken förra året träffade med socialdemokraterna och som den 6 juni, för exakt ett år sedan, revs upp av socialdemokraterna. De hoppade av under buller och bång, men dess bättre återgick de till utgångspunkten någon månad senare, när vi hade fått litet mera tid på oss.

Men visst händer det när det gäller den här typen av frågor att man faktiskt måste ta hänsyn till den sakbehandling av ärendet som skett.

Anf. 140 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Kulturminister Göransson trodde att jag och Anders Björck hade bekymmer med våra ståndpunkter. Det har vi minsann inte, men det har kanske kulturministern. I så fall tycker jag till att börja med att han har det i onödan, eftersom det i huvudsak är massmediekommitténs betänkande som kammaren kommer att besluta om i kväll. Propositionen grundar sig ju till stora delar på det betänkandet. Jag tycker att kulturministern skall vara nöjd med det öde som propositionen har fått.

Men jag börjar förstå var skon klämmer. Men foten i den sko som klämmer är snarast socialdemokratisk, för jag förstår att det inte kändes så muntert att uppleva att konstitutionsutskottets socialdemokrater, centerpartister, folkpartister, moderater och, som jag tror, också vpk-are körde över kulturministern på en punkt, beroende på en stark remissopinion. Jag trodde faktiskt inte att kulturministern skulle bli ledsen för den sakens skull. Men, ledsen eller inte: Överkörningen var nödvändig.

Anf. 141 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Jag, som inte var med i massmediekommittén, noterar att statsrådet talar väldigt mycket om massmediekommitténs förslag. Jag tycker det är viktigare att vi här i riksdagen talar om propositionen och utskottets betänkande. Det finns absolut ingenting, herr talman, som tvingar ett statsråd i en svensk regering att svälja ett kommittéförslag, oavsett om det är enhälligt eller inte.

Det är klart, Bengt Göransson, att det inte är så roligt att bli överkörd av

riksdagen eller av sina egna. Men när det gäller en sådan här principiell fråga tycker jag att det är bättre att kulturministern sväljer den förtreten och i stället tänker på att yttrandefriheten har kommit ett steg framåt.

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

Kabel-TV, m. m.

Anf. 142 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Anders Björck beklagar att jag är argst, Sven-Erik Nordin att jag är ledsen. Karin Åhrland hade ytterligare någon beskrivning av min sinnesstämning, men jag missade i hastigheten att notera den.

Låt mig säga att jag inte är irriterad över att kunna notera förändringar i ett utskottsbetänkande. Det är emellanåt nödvändigt att man gör sådana förändringar. Men jag måste ändå erkänna att jag känner förvåning och en viss irritation. Jag beklagar, Anders Björck, om den irritationen ger intryck av att vara argsinhet – vilket kanske är att ge den alltför stor betydelse. Jag känner förvåning och en viss irritation över att ledamöter av massmediekommittén – dessutom med förankring i konstitutionsutskottet – vilka har satt sina namn på ett betänkande, som lämnas till utbildningsdepartementet och som vi låter ligga till grund för en proposition på grundval av de uttalanden de har gjort, inte med ett ord förklarar vad det är som har fått dem att ändra sig. Tvärtom framställer de det föredragande statsrådet som ett hot mot yttrandefriheten, vilket de skulle ha undanröjt genom sitt modiga agerande i konstitutionsutskottet. Därav kommer min irritation.

Nu har jag noterat att Anders Björck emellanåt har en förmåga att agera på det här sättet. Jag fick in ett förslag om betal-TV, vilket han såsom ledamot av Sveriges Televisions styrelse hade tillstyrkt men i en annan kapacitet sedan underkänt.

Andre vice talmannen anmälde att Anders Björck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 143 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Till det här betänkandet finns det också ett yttrande från kulturutskottet. Det var närmast utifrån detta som jag tänkte komma med några kommentarer.

Konstitutionsutskottet har i många avseenden ställt sig bakom kulturutskottets yttrande och hänvisat till detta. Från konstitutionsutskottet har man helt naturligt både i betänkandet och i debatten tryckt mycket starkt på yttrandefriheten som något grundläggande. Detta har vi också gjort i kulturutskottet. För oss är emellertid yttrandefrihetsmålet det första av de kulturhistoriska målen. Vi har tyckt att det har varit mycket viktigt att man ser till samtliga de kulturpolitiska målen när man tar upp kabel-TV-utbyggnaden och konsekvenserna av den förändring av kultur- och mediesituationen som detta kommer att innebära.

I vårt yttrande finns samtliga mål uppräknade. Jag vill särskilt trycka på målet som gäller eftersatta gruppers behov och målet som gäller konstnärlig och kulturell förnyelse. Jag tror att dessa är mycket relevanta när man får en ny mediesituation, där kanske helt andra kvalitetsaspekter blir aktuella.

181

Båda utskotten har tryckt på Sveriges Radios och Sveriges Televisions public service-funktion och på kravet att denna måste kunna säkerställas. Kulturutskottet har också uttryckt att det är viktigt att man kan ställa höga kvalitetskrav på Sveriges Television, för att man där skall kunna hävda sin ställning och slå vakt om det svenska språket och den svenska kulturella identiteten. Samtidigt vet vi att vi kommer att få in väldigt många program av varierande kvalitet.

Det är glädjande att konstitutionsutskottet så klart tagit ställning till att det måste finnas regler som förhindrar vissa företeelser som vi talat om, våld, pornografi, rasdiskriminering osv. Tidigare har både kulturutskottet och konstitutionsutskottet starkt uttryckt att detta är saker som barn och ungdom måste skyddas mot. Det har skett i samband med diskussioner om den svenska televisionens program. Nu tycker man att samma principer och samma ställningstagande bör beaktas och bevakas när vi får in andra program.

Jag är litet oroad av att man nu accepterar lagförslaget, men skjuter på ställningstagandet till hur själva modellen för detta skall se ut. Betänkandet klargör att det kommer ett förslag till hösten.

Jag tror det är viktigt att detta förslag under alla förhållanden garanterar att det inte blir alltför långdragna provotider. Annars hamnar vi i samma situation som när det gäller närradioverksamheten. Under överklagningstiden har man kunnat fortsätta att sända program som fällt. Därmed har hos allmänheten skapats en osäkerhet om förmågan från myndigheterna att vidta vissa åtgärder, som anses ha hävd i den svenska rättstraditionen. Jag tror det är oerhört viktigt att vi försöker att där gardera en linje.

Jag skulle också vilja trycka på att vi fortfarande inte tagit ställning för att behandla alla olika medier lika. Det är viktiga aspekter som skiljer olika medier åt. Genomslagskraften skiljer. Tillgängligheten kommer i hög grad att vara olika. Det kommer att dröja lång tid innan vi får en någorlunda rikstäckning på kabel-TV-utbyggnaden – den kanske aldrig blir helt täckande till alla hushåll. Kostnadsaspekterna har många talare varit inne på, och kostnaderna är naturligtvis avsevärda.

Jag tycker också det är viktigt att man slår vakt om och garanterar den lokala karaktären. Folkpartiet ställer sig bakom majoritetsyttrandet i kulturutskottet, där vi slagit fast en räckvidd på fem kilometer just för att slå vakt om den lokala karaktären. Jag tycker det är litet anmärkningsvärt att man när det gäller detta medium går så helt ifrån värnet om att de lokala kabel-TV-sändningarna skall ha lokal karaktär.

Anf. 144 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! För att det inte skall råda någon tvekan om vad konstitutionsutskottets förslag innebär skall jag be att få citera att vi när det gäller förfarandet vid ingripande säger att det kan "inte anses tillfredsställande att ett administrativt organ, kabelnämnden, får befogenhet att återkalla sändningstillstånd eller meddela sändningsförbud på grund av programmens innehåll. Utskottets principiella uppfattning är att sådana frågor bör prövas i

yttrandefrihetsrättslig ordning, huvudsakligen i enlighet med yttrandefrihetsutredningens förslag.”

När vi nu skjuter detta till hösten innebär det att utskottet kommer att ha ”möjlighet att överväga ändringar i ansvarighetsreglerna i enlighet med de nyss angivna principerna”.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 39.)

Anf. 145 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 39 om överlåtelse av Strömparterren till Stockholms stad.

Strömparterren

Anf. 146 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Den här frågan kom upp litet oväntat för mig efter endast en bordläggning. Jag har bara några få minuter på mig att tala. Det kan se ut som en mycket liten fråga. Vi har nyss haft uppe två viktiga frågor från KU om riksdagens arbetsformer och om kabel-TV-sändningar. Nu kommer här plötsligt ett till synes mycket enkelt och oskyldigt förslag om överlåtelse av Strömparterren till Stockholms stad. Med anledning av förslag 18, som ligger till grund för betänkandet, väckte jag och Eric Hägelmark en motion, där vi pekar på att det inte bara gäller det som står i rubriken – rubriken är lika i förslaget och i betänkandet – utan är en mycket viktig fråga som egentligen handlar om den plats där riksdagens stora frågor skall avgöras.

Nu påstås i betänkandet att det inte alls blir fråga om några kostnader. Man avvisar vår motion med ganska enkla vändningar och säger att det inte innebär något beslut om uppförande av någon ny dammanläggning eller tätskärmar. Jag kan inte här av tidsskäl ta upp hela frågan. Men jag ber att få hänvisa till motion 3226. I morse fanns motionen inte ens på tryckeriexpeditionen, den delades ut i eftermiddag.

Jag har i dag fått höra av flera ledamöter av riksdagen att de inte alls känner till förslaget. Förslaget bygger på en överläggning i december i fjol som ledde till detta förslag den 27 mars. Förslaget presenterades i riksdagen i maj, mitt i en bråd tid. Jag påstår att innehållet i förslag 18 inte är känt av riksdagsledamöterna. Jag vill därför hänvisa till den nämnda motionen. Där står en hel del om förslaget. Där finns också i bil. 2, som av förklarliga skäl är kryptat och mycket liten i betänkandet, en ritning av vad som kommer att ske. Strömparterren skall överlåtas till Stockholms stad. Förslaget innehåller också ett avtal, där det framgår att väldiga ingrepp kommer att ske på Helgeandsholmen. En skärm skall byggas osv. Här är det fråga om väldiga kostnader som riksdagen inte har någon aning om. Därför har jag yrkat avslag på förslaget och menat att överlåtelsen av Strömparterren till

Nr 164

**Torsdagen den
6 juni 1985**

Strömparterren

Stockholms stad med fördel kan tas upp på annat sätt och senare.

När man nu säger att det inte är fråga om något beslut vill jag påstå att det här blir början till ett beslut. Det skall bli ytterligare överenskommelser, står det. Det som i dag påbörjas följs nödvändigtvis av något annat. Jag skulle vilja vädja till mina kamrater i riksdagen att verkligen försöka sätta sig in i denna fråga. Vi talar om budgetunderskott och besparingar. Jag vill säga till finansutskottets ledamöter, till partigruppernas ledning: Överväg om vi verkligen kan acceptera det som tydligt uttalas i förslag 18. Läs särskilt 3 och 5 §§ i det avtal som där presenteras.

Eftersom yrkandet i motionen har blivit avstyrkt, är det meningslöst att yrka bifall till det. Men jag finner i betänkandet en reservation av Gunnar Biörck i Värmdö, som dock strukit sig på talarlistan. Den reservationen ger möjlighet till ett uppskov om kammaren bifaller den i stället för utskottets hemställan. Därför vill jag för min del nu när min taletid är slut hemställa om bifall till den reservation som är fogad till betänkande 39.

Anf. 147 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att utskottet här är enigt i sitt ställningstagande med undantag av Gunnar Biörck i Värmdö. Jag skall med tanke på att tiden är knapp nöja mig med att i reservantens frånvaro yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering som ges i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Konstitutionsutskottets betänkande 29

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 36

Mom. 1 (ett ändrat frågeinstitut, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Maj Kempe – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (interpellationsdebatterna)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 3 av Hans Nyhage m. fl.,
dels reservation 2 av Maj Kempe,
bifölls med acklamation.

Mom. 7 (längre uppehåll mellan voteringar i kammaren)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Maj Kempe – bifölls med acklamation.

Anf. 148 ANDRE VICE TALMANNEN:

I reservation 5 av Maj Kempe föreslås ändring i riksdagsordningen. Av reservationen framgår att ändringen önskas genomförd med ett enda beslut. Härför krävs att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstat för bifall till reservationen. På grund härav kan inte i en avgörande omröstning utskottets hemställan, som endast kräver enkel majoritet, ställas mot reservationen. Kammaren har därför först att ta ställning till den i reservationen föreslagna ändringen i riksdagsordningen. Avslås denna ställs därefter proposition på bifall till utskottets hemställan.

Reservation 5

Den i reservation 5 av Maj Kempe föreslagna ändringen i riksdagsordningen avslogs med 280 röster mot 20 för bifall.

Utskottets hemställan

Bifölls.

Mom. 12 (offentliga utskottssammanträden)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 92 för reservation 6 av Hans Nyhage m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 37

Mom. 2 (storlek på kabelnät för vilka tillstånd inte skall krävas)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 50 för reservation 1 av Sven-Erik Nordin och Bertil Fiskesjö.

Mom. 4 (medie- och kulturpolitiska aspekter på kabelsändningsverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 18 för reservation 2 av Maj Kempe. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (vissa villkor för sändningstillstånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Hans Nyhage m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (regelsystemet för kabel-TV)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 18 för reservation 4 av Maj Kempe.

Mom. 7 (sändningstillståndens geografiska omfattning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Hans Nyhage m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (sändningstillståndets tidsperiod)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Hans Nyhage m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (reklam i satellitsändningar)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 130 för reservation 7 av Bertil Fiskesjö m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (reklam i egensändningar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 8 av Hans Nyhage m. fl.,
dels reservation 9 av Bertil Fiskesjö och Sven-Erik Nordin,
bifölls med acklamation.

Mom. 11 (reklam samt stöd till lokal programproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Maj Kempe –
bifölls med acklamation.

Mom. 12 (förbud mot sändning av satellit- och egensändningar i samma kanal)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 11 av Hans Nyhage m. fl.,
dels reservation 12 av Bertil Fiskesjö och Sven-Erik Nordin,
bifölls med acklamation.

Mom. 13 (teknisk standardisering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Bertil Fiskesjö
och Sven-Erik Nordin – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (anslutningsavgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Bertil Fiskesjö
och Sven-Erik Nordin – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 39

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Gunnar Biörck i
Värmdö – bifölls med acklamation.

14 § Föredrogs

näringsutskottets betänkanden

1984/85:35 om utländska banketableringar i Sverige (prop. 1984/85:191) och

1984/85:36 om vissa anslag inom finansdepartementets område, m. m. (prop.

1984/85:100 delvis).

Kammaren biföll talmannens förslag att ärendena skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 149 ANDRE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 35 och 36 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså näringsutskottets betänkande 35 om utländska banketableringar i Sverige.

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

*Utländska bank-
etableringar
i Sverige*

Utländska banketableringar i Sverige

Anf. 150 ERIK HÖVHAMMAR (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 1984/85:35 behandlas förslaget om utländska banketableringar i Sverige samt bestämmelserna i lagen om bankrörelse beträffande val av styrelseordförande i affärsbankerna och om offentliga styrelseledamöter.

I ett land som Sverige med en omfattande internationell handel med ty åtföljande internationalisering av ekonomin är det en nödvändighet för svenska exportföretag att ha tillgång till bra bankförbindelser. Företagen ställer med rätta höga krav på bankväsendet i samband med finansiering av export, import och direktinvesteringar. I takt med vår ökade handel med omvärlden har också det svenska bankväsendet internationaliserats. De svenska affärsbankerna har i allt högre grad etablerat sig i utlandet. Samma sak gäller för sparbankerna och föreningsbankerna. Vid utgången av 1983 hade de svenska affärsbankerna tillsammans 8 helägda dotterbolag utanför Sverige och 17 participationer med en ägarandel över 10 %. Och den utvecklingen fortsätter.

Motsvarande förståelse och öppenhet som råder i utlandet gentemot svenska bankintressens behov att etablera sig i dessa länder har emellertid hittills inte återfunnits i särskilt hög grad i Sverige. Tvärtom! Av OECD-länderna är Sverige förutom Island och Nya Zeeland det enda land som vägrar utländska banker etableringstillstånd. Över huvud taget har den svenska kreditmarknaden varit strängt reglerad. På detta område har tyvärr Sveriges tradition som anhängare till ökad frihandel och internationellt samarbete inte fått någon efterföljd.

De nuvarande regleringarna förhindrar i flera avseenden svenska banker att bedriva sin verksamhet på ett ändamålsenligt sätt. Vi moderater har tidigare flera gånger understrukt att valutaregleringen bör avskaffas, liksom att olika slags placeringstvång skadar marknaden. Förhållandena mellan en bank och dess dotterbolag, vilka bistår företag och allmänhet med tjänster inom kredit- och kapitalmarknaderna, måste regleras på ett sätt som ger större frihet åt de enskilda bankerna.

Från moderata samlingspartiets sida har vi motsatt oss den utökade statliga styrning som riksdagens beslut att affärsbankernas val av styrelseordförande skall underställas regeringen för godkännande medförde. Vi upprepar vår

*Utländska bank-
etableringar
i Sverige*

uppfattning att de av staten utsedda styrelserepresentanterna i affärsbankerna bör avskaffas.

Det är emellertid positivt – jag vill gärna säga det – att regeringen nu lägger fram förslag som liberaliserar banklagstiftningen genom att tillåta utländsk banketablering i Sverige. Men jag vet inte om det verkligen avspeglar en ändrad attityd i fråga om ökad frihet för bankerna eller om det är en omvändelse under galgen. Som jag nyss nämnde, tillåter de flesta av de länder som utgör Sveriges viktigaste handelspartner utländska banketableringar. Under senare år har dock i en del länder tillstånd till etableringar av utländska banker förenats med krav på reciprocitet, vilket i sin tur skapat bekymmer för de svenska bankerna.

I proposition 1984/85:191 om förslag om utländska banketableringar i Sverige finns dock vissa bitar som tyvärr påvisar socialdemokraternas regleringsiver och rädsla inför det nya som utländsk banketablering kan innebära. Från moderat sida menar vi att de utländska bankerna inte får diskrimineras i förhållande till de svenska bankerna och att onödiga etableringshinder måste undanröjas.

Herr talman! Jag vill helt kort kommentera de reservationer som företrädarna för de icke-socialistiska partierna har avgivit. Moderaterna och folkpartiet står bakom reservationerna 2–7, och centerpartiet har anslutit sig till reservation 6, som gäller styrelseordförande i affärsbank.

Reservation 2 handlar om oktroj. En förutsättning för nyetablerade banker blir även fortsättningsvis att de erhåller oktroj. Men denna prövning innebär i dag att den sökande måste bevisa att "banken skall vara nyttig för det allmänna".

En sådan bevisbörda bör inte ligga på den sökande utan i stället bör det åligga den oktrojbeviljande instansen, dvs. regeringen, att vid avslag motivera varför en etablering inte kan antas vara förenlig med en långsiktig sund utveckling av det svenska bankväsendet. Vi menar att det just nu, då utländska bankföretag vill in på den svenska marknaden, hade varit naturligt att kasta om bevisbördan vid oktrojförfarandet. Någon ytterligare utredning anser vi inte behövlig. Även om finansministerns förtydligande i propositionen utgör en liten ljusning på området, är risken uppenbar att välviljan till utländska etableringar minskar i takt med att ansökningarna ökar.

Reservation nr 3 berör utländskt ägande i svenska banker. De utländska bankerna kan med det system som föreslagits i propositionen mer eller mindre tvingas etablera bankbolag i Sverige. Detta på grund av att regeringen inte vill rucka på principen om aktieförvärvsförbudet i 18 § banklagen. I dag råder i princip ett förbud mot förvärv av aktier – med vissa undantag. Det innebär att en utländsk bank inte kan köpa in sig i en svensk för att på sätt möjliggöra ett intensifierat samarbete. Att förvärva en minoritetspost eller bilda ett joint-venture med svenska intressenter skulle för många utländska banker säkerligen framstå som ett attraktivt alternativ till att etablera en dotterbank i Sverige.

Jag kan nämna att det i Finland är möjligt för en bank att sälja upp till 20 % av sitt aktiekapital på den utländska marknaden. I Norge är bestämmelserna

likartade. Vi anser därför att det inte finns några skäl för Sverige att avvakta i frågan utan regeringen bör redan hösten 1985 förelägga riksdagen ett förslag till lagändring med den innebörd som nyss nämnts, så att de utländska bankerna också ges detta alternativ.

Reservation nr 4 handlar om tillstånd att förvärva aktier. Jag sade inledningsvis att det är viktigt att samma regler får gälla för utländska banker som etablerar sig i Sverige som för de svenska. Någon diskriminering bör med andra ord inte förekomma. Regeringen har också tagit intryck av den starka remisskritik som riktats mot kreditmarknadskommitténs förslag och undvikit flera av de diskriminerande regler för utländska banker som där föreslogs, t. ex. förbud att bedriva fondkommissionsrörelse och förbud att inrätta avdelningskontor. Tyvärr har regeringen inte fullföljt principen om lika behandling. Nu förutsätter regeringen en ännu strängare prövning för utländska bankaktiebolag när det gäller aktieförvärvsförbudet än vad som för närvarande gäller, innebärande att det torde bli omöjligt för en utländsk bank att driva exempelvis finansbolag i form av dotterbolag.

Vi menar från vårt håll att likabehandlingsprincipen är mycket viktig och yrkar därför att riksdagen uttalar sig för att enhetliga grunder tillämpas för svenska och utländska banker vid prövning av frågan om rätt att förvärva aktier.

Jag övergår därefter till att tala om reservation nr 5 som gäller etablering av svenska banker i Norge. En av de frågor som drivit fram förslaget om att tillåta utländsk banketablering i landet är kravet på reciprocitet. Ett land som tillämpar denna princip strikt är vårt västra broderland Norge. Nu uppges emellertid från Norge att man där skulle ha för avsikt att inte tillåta ytterligare utländsk banketablering i landet förrän man utvärderat erfarenheterna av de hittillsvarande utländska dotterbankernas verksamhet. Mot denna bakgrund tycker vi att regeringen omgående bör inleda förhandlingar med den norska regeringen så att svenska banker får etablera sig i landet utan onödigt dröjsmål. Detta är så mycket viktigare som Norge är vår näst största handelspartner efter Västtyskland.

Reservation nr 6 handlar om styrelseordförande i affärsbankerna. Samtliga icke-socialistiska partier står bakom denna reservation. För utländska banker skall samma regler gälla för utseende av ordförande som i de svenska bankerna, vilket innebär att regeringen skall godkänna styrelsens val. Från vårt håll menar vi – liksom vid införandet av denna regel, vilket skedde vid årsskiftet 1984-1985 – att detta godkännande är direkt olämpligt. Detta system leder till en mygelekonomi där spelreglerna är så vagt utformade att enskilda individer och juridiska personer skall ta det fulla ansvaret för den egna verksamheten trots att de inte har det avgörande inflytandet över utseendet av de personer som skall sköta verksamheten.

Vi vet att regeringen vill ha följsamma, okritiska affärsbanksordförande. Men räcker det inte med den följsamhet som bankerna visade vid kreditåstramningen nu i maj? Finansministern behövde ju faktiskt inte mer än höja rösten för att bankerna i rädsla för att förlora den lilla frihet som vunnits skulle göra som finansministern ville.

Herr talman! Det är dags att återställa banklagen i detta hänseende till den innebörd den hade fram till årsskiftet 1984-1985.

Slutligen en kort kommentar till reservation 7, som gäller offentliga styrelseledamöter. Det är också hög tid, anser vi, att slopa systemet med offentliga styrelseledamöter i bankerna. Den huvudsakliga och kompetensinriktade övervakningen kommer ju ändå från bankspektionen och riksbanken.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer där vi moderater förekommer.

Anf. 151 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Från centerpartiets sida godtar vi det förslag som regeringen har framlagt om utländska banketableringar i Sverige. Vi tycker att det är riktigt att utländska banker nu får tillfälle att etablera sig här på i stort sett samma villkor som gäller för svenska banker när de etablerar sig utomlands. Med den förklaringen godtar jag utskottets förslag i den delen.

Till utskottsbetänkandet har också fogats en reservation om slopande av kravet på statligt godkännande av affärsbankernas val av styrelseordförande. Det är ingalunda någon ny fråga, men jag kan heller inte säga att det är en gammal fråga. Vi har behandlat den en gång tidigare under innevarande riksmöte. I höstas kom förslaget från regeringen om att regeringen skulle godkänna affärsbankernas val av styrelseordförande. Vi motionerade från vår sida och gick emot det förslaget. Det debatterades här i kammaren på Luciadagen. Jag hänvisar till den alldeles utomordentliga motivering och argumentering som jag hade vid det tillfället och yrkar bifall till reservation nr 6 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 152 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Det regeringsförslag som vi nu behandlar innebär att utländska banker skall tillåtas att etablera sig i Sverige. Detta kunde och borde redan ha varit en verklighet, eftersom det vid regeringsskiftet 1982 fanns ett nästan färdigt förslag från banklagsutredningen.

Folkpartiet har länge arbetat för att den här etableringsrätten skulle komma till stånd. Vi tror att det är bra, både för våra svenska banker och för vårt näringsliv i övrigt.

Det förslag som nu föreligger är vi inte nöjda med till alla delar. Vi föreslår en del förbättringar och kompletteringar. Framför allt menar vi att den nuvarande behovsprövningen måste utformas på ett annat sätt. Som det är nu skall regeringen bedöma om banken behövs innan man beviljar tillstånd. Nu ställer man motsvarande krav på utländska banker, vilket i och för sig är naturligt.

Men vi menar att man för såväl svenska som utländska banker i stället borde tillämpa en omvänd behovsprövning, dvs. regeringen skall inte kunna avslå en ansökan med mindre att den betraktas som oförenlig med en sund utveckling av bankväsendet. Ett sådant system har också näringsfrihetsombudsmannen förordat, och jag förmodar att även regeringen varit inne på

liknande tankar, eftersom den omvända behovsprövningen har förordats i direktiven till kreditmarknadskommittén. Det är "självkänt" att regeringen skall godkänna styrelsens ordförande också när det gäller utländska banker, sägs det i propositionen.

Men vi tycker från folkpartiets sida att det inte alls är självklart. Eftersom vi inte tror att bankverksamheten på något sätt skulle bli bättre genom att styrelsernas ordförande "godkänns" av regeringen – i praktiken blir det naturligtvis detsamma som att regeringen utser ordförande –, anser vi att regeln inte heller skall gälla för utländska bankers styrelser.

Herr talman! Slutligen vill jag säga några ord om svenska bankers möjlighet att etablera sig i Norge. Fram till nu har sådan etablering inte varit möjlig. Norrmännen har åberopat den s. k. ömsesidighetsprincipen, vilket man inte kan göra nu längre. Men enligt uppgift har man från norsk sida sagt att svenska banker först efter en utvärdering, som kan ta flera år, kan få öppna kontor i Norge. En sådan fördröjning vore naturligtvis mycket olycklig för den norsk-svenska handeln, och vi menar från vårt håll att regeringen omgående måste inleda förhandlingar i den här frågan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som vi medverkat till, alltså reservationerna 2, 3, 4, 5, 6 och 7.

Anf. 153 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Lagstiftningen på näringsområdet har i Sverige haft bl. a. två grundläggande värderingar. Den ena har bestått däri, att man har velat värja sig mot att utländska ägarintressen på viktiga områden skaffar sig inflytande. Det är bl. a. därför man på t. ex. det mineralpolitiska området har särskilda restriktioner mot utländskt ägande. Den andra värderingen har bestått däri, att man velat sätta gränser för finanskapitalets inflytande över näringslivet genom restriktioner mot bankers direkta makt över företag. Tanken bakom alla dessa begränsningar har naturligtvis varit att ett land har ett allmänt intresse att bevara sin suveränitet och sin rörelsefrihet i den ekonomiska politiken och att behålla kontrollen över viktiga nationella tillgångar. Detta har varit en gammal tradition, som för övrigt företrätts inte bara av arbetarrörelsen utan också av den nationella borgerligheten.

Det är därför ett brott mot denna linje, som representeras av regeringens förslag om att utländska banker nu i full och reguljär form skall kunna etablera sig i landet. Häremot har vpk flera invändningar – invändningar som har föranlett oss att yrka avslag på propositionen.

För det första har vi en kreditmarknadskommitté, som arbetar med en allmän översyn av kreditmarknadens struktur. Kommittén har avgett ett delbetänkande rörande utländska banker. Enligt vår mening borde regeringen ha väntat tills utredningen slutfört hela sin översyn av kreditmarknadsförhållandena, innan man så oreflekterat öppnade nya former för utländska bankers verksamhet i Sverige.

För det andra är det uppenbart att regeringsförslaget kommer att gynna koncentration och centralisering av kapitalet i Sverige. De utlandsbanker som det kommer att gälla är stora banker. Det är banker som för en

Torsdagen den
6 juni 1985

*Utländska bank-
etableringar
i Sverige*

medveten internationell politik. Det är banker som är kända i internationella sammanhang för att många gånger anlägga klart politiska motiv för sitt handlande och som är väl bekanta i sin praxis med politiska påtryckningar.

Det är också banker med andra och större resurser bakom sig än t. o. m. det ledande skiktet av stora och högt monopoliserade svenska affärsbanker. Enligt vår mening är det ett intresse för nationens politiska instanser, för demokratin och den nationella självständigheten, för näringspolitiken och för det svenskägda näringslivet, att dessa multinationella finansimperier inte får fast fot i landet.

För det tredje har aktuella händelser satt frågan om utländsk banketablering i en särskilt gräll belysning. Vi har sett hur viktiga ekonomiska faktorer på senare år har styrts av snabba och medvetna förändringar i de internationella betalningsströmmarna. Hastiga omplaceringar har kunnat bringa ett lands valuta i gungning. Spekulative fördröjningar av hemtagning av tillgodohavanden har tvingat regeringar till kraftiga räntehöjningar, vars följder fått bäras av de breda folklagen, deras boende, deras jordbruksproduktion, deras kommunala service.

Orsakerna här till är det ökade inflytande som bankernas och storföretagens betalningsrörelser och spekulation har fått i ekonomin. Vi har påmint om detta på ett eftertryckligt sätt i de yttersta av dessa dagar. Och vi borde därför förstå att ytterligare ökning av sådana inflytelser betyder att möjligheterna till en i rimlig grad självständig nationell politik inom ekonomi och finanspolitik undergrävs.

Bränt barn skyr elden, säger ett gammalt hederligt ordspråk. Sverige är inte en sådan ekonomisk stormakt, att det kan avvisa sina egna och andra mindre länders nationella erfarenhet på det aktuella området. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Anf. 154 LARS ANDERSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 35 föreslås att utländska banker skall tillåtas etablera sig i Sverige. Etableringen skall enligt propositionens förslag, vilket utskottet instämt i, ske i bankaktiebolags form. Det betonas i propositionen att svenska och utländska banker så långt det är möjligt skall behandlas lika.

Mot förslaget i dess helhet har vänsterpartiet kommunisterna reserverat sig. Man menar att det är fel att frågan om utländska banketableringar i Sverige skall behandlas separat. Den bör i stället sättas in i det större sammanhang, som kapitalmarknadskommittén skall ägna sitt huvudbetänkande åt. I den vpk-motion som behandlas i betänkandet pekar man på att en etablering av utländska banker i Sverige också rimligtvis kommer att medföra svårigheter för riksdag och regering att genomföra en ekonomisk politik i landets intressen.

Utskottet menar att motionärerna här överdrivit konsekvenserna av de, enligt utskottets mening, marginella förändringar i gällande bestämmelser som nu föreslås. De utländska banker som skall etablera sig i Sverige skall göra det på i princip samma villkor som gäller för svenska banker. Detta

innebär att de har att rätta sig efter exempelvis lagen om bankrörelse och lagen om utländska förvärv av svenska företag, vilket enligt utskottets mening kraftigt kommer att begränsa de utländska bankernas möjligheter att skaffa sig ekonomiskt inflytande i Sverige.

Ett av syftena med förslaget är att undanröja de hinder som finns mot svenska bankers möjligheter att etablera sig utomlands och därmed ge svenska företag den bankservice som dessa i allt större utsträckning frågar efter. Ett av dessa hinder är att en del länder nu kräver s. k. ömsesidighet när de skall ge tillstånd för banketableringar. Sverige är i dag ett av de få länder inom OECD som har en negativ inställning till utländska bankers möjligheter att etablera sig i landet. Av det sagda framgår att utskottsmajoriteten inte instämmer i vad som sägs i vpk:s reservation nr 1.

I reservation nr 2 menar folkpartiet och moderata samlingspartiet att vi utan att invänta kreditmarknadskommitténs slutbetänkande skulle ändra det nuvarande tillståndsförfarandet vid etablering av bankföretag till s. k. omvänd behovsprövning. Utskottet tillstyrker här propositionens förslag att de nuvarande reglerna skall behållas tills vidare, främst med anledning av att kreditmarknadskommitténs slutliga ställningstagande för hur villkoren för s. k. oktroj skall utformas ännu inte föreligger.

När det gäller utländska bankers möjligheter att förvärva andelar i svenska bankaktiebolag instämmer utskottet i finansministerns bedömning att det nu inte finns tillräckligt underlag för att ta ställning i denna fråga. Enligt propositionen kommer dock kreditmarknadskommittén att ta upp frågan i sitt huvudbetänkande.

När det gäller möjligheterna för bankaktiebolag att förvärva aktier föreslås att de utländska bankföretagen i princip även på denna punkt bör behandlas lika med svenska bankaktiebolag. Regeringens hållning när den lämnar tillstånd för förvärv av aktier kommer dock fortfarande att vara restriktiv, och tillstånd kommer i huvudsak endast att medges i företag som avser att tjäna allmänna gemensamma intressen på bankområdet.

I reservation nr 5 framhålls att det är angeläget att regeringen omedelbart inleder förhandlingar om möjligheterna för svenska banker att etablera sig i Norge. Utskottsmajoriteten har här, på grund av kännedomen om att frågan är aktualiserad på svensk-norsk regeringsnivå, inte funnit någon anledning till att föreslå riksdagen att göra ett sådant uttalande som begärs i reservationen.

I betänkandet behandlas också två motioner från allmänna motionstiden. I dessa anförts att affärsbankernas val av ordförande inte skall behöva godkännas av regeringen och att systemet med statliga representanter i affärsbankernas styrelser bör slopas.

Utskottet tillstyrkte så sent som i höstas regeringens förslag vad gäller godkännande av affärsbankernas val av styrelseordförande. Vid detta tillfälle behandlade riksdagen också systemet med de statliga representanterna i affärsbankernas styrelser. För att spara kammarens tid hänvisar jag till riksdagsbehandlingen vid detta tillfälle och yrkar avslag på reservationerna 6 och 7, där dessa frågor behandlas.

Nr 164

Torsdagen den
6 juni 1985

*Utländska bank-
etableringar
i Sverige*

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 1984/85:35 i dess helhet och avslag på samtliga reservationer som är fogade till betänkandet.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

15 § Anf. 155 ANDRE VICE TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas socialutskottets betänkanden 28 och 33 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

16 § Kammaren åtskildes kl. 23.51.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert